

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO – SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Čech

Bc. Jan

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko–správní

Vývojové trendy v pojištění odpovědnosti

Bc. Jan Čech

Diplomová práce

2013

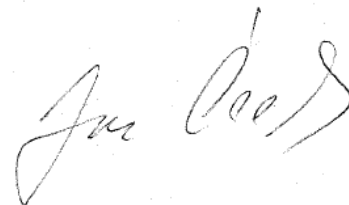
Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem použil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 15.8.2013

Bc. Jan Čech

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucí své práce paní prof. RNDr. Vieri Pacákové, CSc. za cenné rady, náměty a připomínky při tvorbě této práce.

ANOTACE

Práce je věnována problematice pojištění odpovědnosti. Teoretická část je zaměřena na obecný popis jednotlivých druhů pojištění odpovědnosti, dále se zabývá formami zajištění v pojištění odpovědnosti a produkty nabízenými v komerčních pojišťovnách. Součástí teoretické části je také seznámení s metodikou použitou v praktické části práce. V praktické části se pak práce zabývá stávajícím vývojem a prognózami pro pojištění odpovědnosti v České republice i v Evropě. Vývoj i predikce se provádí pomocí vybraných ukazatelů. Z toho jsou na konci práce vyvozeny patřičné závěry.

KLÍČOVÁ SLOVA

odpovědnost, pojištění odpovědnosti, vývojové trendy, povinné ručení

TITLE

Trends in Liability insurance

ANNOTATION

The paper is dedicated to liability insurance. The theoretical part is focused on general description of liability insurance types, reinsurance forms in liability insurance and offered products in commercial insurance companies. The component of theoretical part are also methodics used in practical part. The practical part deals with current trends and predictions for liability insurance in the Czech republic and Europe. Trends and predictions are performed using selected indicators and ratios. At the end of work is drawn the appropriate conclusions.

KEY WORDS

Liability, liability insurance, trends, insurance Vehicle Liability

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jan Čech**
Osobní číslo: **E110164**
Studijní program: **N6209 Systémové inženýrství a informatika**
Studijní obor: **Pojistné inženýrství**
Název tématu: **Vývojové trendy v pojištění odpovědnosti**
Zadávací katedra: **Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Charakterizovat rostoucí význam různých typů pojištění odpovědnosti v současnosti a v souvislosti s tím porovnat situaci na pojistných trzích v krajínách Evropské unie a ve světě. Pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách ve vyspělých zemích zaznamenává dlouhodobý růst. Cílem diplomové práce je charakterizovat rostoucí význam různých typů pojištění odpovědnosti v současnosti, porovnat situaci na pojistných trzích v krajínách Evropské unie a ve světě a podrobněji se věnovat situaci v České republice.

Základní typy pojištění odpovědnosti.

Pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách.

Vývoj pojištění odpovědnosti ve vybraných krajínách.

Vývoj pojištění odpovědnosti v ČR.

Produkty pojištění odpovědnosti komerčních pojišťoven v ČR.

Povinné ručení a jeho vývoj.

Formy zajištění v pojištění odpovědnosti.

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 50 stran
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

DAŇHEL, J.: Pojistná teorie. Praha: Professional Publishing, 2005, ISBN 80-86419-84-3.

DUCHÁČKOVÁ, Eva a Jaroslav DAŇHEL. Teorie pojistných trhů. Praha: Professional Publishing, 2010, 216 s. ISBN 978-80-7431-015-7.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. Principy pojištění a pojišťovnictví. Praha: Ekopress, c2009, 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

VAUGHAN, E. J., VAUGHAN, T.: Fundamentals of Risk and Insurance. USA: John Wiley & Sons, INC., 2003, ISBN 0-471-21687-9.

Česká asociace pojišťoven: www.cap.cz

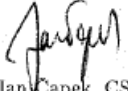
Pacáková

Vedoucí diplomové práce: **prof. RNDr. Viera Pacáková, CSc.**
Ústav matematiky a kvantitativních metod

Datum zadání diplomové práce: **30. září 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2013**

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

prof. Ing. Jan Capek, CSc.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 3. října 2012

Obsah

Přehled použitých zkratk	11
Úvod	8
1 Počátky pojištění odpovědnosti	9
1.1 Risk management a pojištění odpovědnosti	9
1.2 Pojištění odpovědnosti v podobě škodového pojištění	9
1.3 Doplnkové nástroje ve škodových a obnosových pojištěních	11
1.4 Stanovení pojistného v odpovědnostních a majetkových pojištěních	11
2 Právní odpovědnost za škodu	15
2.1 Pojem „právní odpovědnost“ a její koncepce	15
3 Členění pojištění odpovědnosti	17
3.1 Členění dle právní závaznosti	18
3.1.1 Zákonná pojištění	18
3.1.2 Pojištění soukromá (smluvní)	18
3.2 Členění dle subjektu, jehož odpovědnost za škodu má být pojištěním kryta	19
3.2.1 Pojištění odpovědnosti za škodu podnikatelských rizik	19
3.2.2 Pojištění odpovědnosti za škodu občanů	19
3.3 Členění dle velikosti rizika, které má být do pojištění přijato	20
4 Pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách	22
4.1 Pojištění odpovědnosti občanů	22
4.2 Pojištění odpovědnosti za škodu podnikatelů	23
4.2.1 Pojištění profesní odpovědnosti	26
4.2.2 Pojištění provozní činnosti	26
4.2.3 Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou členy statutárního nebo jiného orgánu společnosti	26
4.2.4 Povinné pojištění odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku závažné havárie	26
4.2.5 Pojištění odpovědnosti za škodu silničního dopravce	27
5 Povinné ručení a jeho historie v České republice	28
5.1 Historie pojištění odpovědnosti z provozu vozidel v České republice	28
5.2 Povinně smluvní pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla	29
5.3 Cenová distorze a její důsledky	30
5.4 Fungování povinného ručení v současnosti	31
6 Zajištění v pojištění odpovědnosti	33
6.1 Časový a územní rozsah pojistné a zajistné ochrany	33

6.2	Časový rozsah pojistné ochrany, jeho podstata, výhody a nevýhody	33
6.3	Časový rozsah zajistné ochrany	33
6.3.1	LORA, zajistná ochrana od přistoupení rizika do zajistné smlouvy až do ukončení pojištění 34	
6.3.2	LOD – zajistná ochrana dle doby trvání zajistné smlouvy.....	35
6.3.3	Claims made.....	36
6.4	Územní rozsah pojistné a zajistné ochrany	37
6.5	Alternativní přenos rizik (ART).....	37
6.5.1	Nositelé rizika v ART v rámci pojištění odpovědnosti	38
7	Metodika pro praktickou část práce	40
7.1	Ukazatele vývoje pojištění a pojišťovnictví.....	40
7.1.1	Ukazatele úrovně pojistného trhu.....	40
7.2	Analýza časových řad	42
7.3	Kvalitativní a kvantitativní předpovědi.....	42
7.4	Popis trendu matematickými křivkami	43
7.5	Metoda klouzavých průměrů.....	43
7.6	Prognózy pomocí softwaru Statgraphics Centurion s využitím modelu ARIMA	43
7.6.1	Metody analýzy a prognózy vývoje	44
7.7	Vícekritériální rozhodování	46
7.7.1	Metody stanovení vah kritérií	47
7.7.2	Metody ohodnocení alternativ.....	49
8	Mezinárodní porovnání vývojových trendů v pojištění odpovědnosti	50
8.1	Vývoj na trhu pojištění odpovědnosti občanů.....	50
8.1.1	Pojištění odpovědnosti občanů v České republice	50
8.2	Analýza dat povinného ručení v České republice	55
8.2.1	Konečné vyústění problému s nedostatečným pojistným	58
8.3	Vývoj pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl.....	58
9	Produkty pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách	63
9.1	Příklad srovnání a výběru základního pojištění odpovědnosti za škody v běžném občanském životě.....	67
10	Vývoj pojištění odpovědnosti v Evropě a srovnání s Českou republikou.....	69
10.1.1	Vývoj pojištění odpovědnosti na Evropském trhu	69
11	Závěrečné shrnutí.....	78
	Závěr	79
	Seznam tabulek	84

Seznam obrázků	84
----------------------	----

Přehled použitých zkratk

PO	Pojištění odpovědnosti
POV	Povinné ručení
NP	Neživotní pojištění
ČKP	Česká kancelář pojistitelů
ČAP	Česká asociace pojišťoven
ŽP	Životní pojištění
ART	Alternativní přenos rizik
SPZ	Státní poznávací značka
EU	Evropská unie
ABS	Proti-blokovací brzdící systém
ESP	Elektronický stabilizační program
LORA	Losses Occuring on Risks Attaching during the reinsurance contract period
LOD	Losses Occuring during the reinsurance contract period
USA	Spojené státy americké
RRG	Risk retention Gross
AR	Autoregresní model
MA	Klouzavý průměr
ARMA	Kombinace autoregresního modelu a klouzavého průměru
ARIMA	Autoregresní integrovaný klouzavý průměr
IZS	Integrovaný záchranný systém

Úvod

Pro diplomovou práci je zvoleno téma vývojové trendy v pojištění odpovědnosti. Práce bude zaměřena na pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách a částečně na formy zajištění v pojištění odpovědnosti. Téměř každý ekonomický subjekt využívá pojištění odpovědnosti, ať už ve větší či menší míře. Každé riziko, plynoucí z odpovědnosti, je kryto různými produkty, a tím zlepšuje finanční stabilitu nejen ekonomického subjektu, ale i poškozených.

Data, která jsou v práci použita, jsou reálná a dostupná na uvedených zdrojích. Nejvíce je v práci čerpáno z výročních zpráv České asociace pojišťoven.

Práce v první části vymezí základní typy pojištění odpovědnosti, přiblíží právní odpovědnost a pojištění odpovědnosti obecně, popíše pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách, představí povinné ručení a jeho historii v České republice a základní formy zajištění v pojištění odpovědnosti. Následně představí metodiku použitou v praktické části. Druhá část práce zahrnuje analýzu vývoje jednotlivých typů pojištění odpovědnosti ve sledovaném období v České republice i Evropě za pomoci vybraných ukazatelů úrovně pojistného trhu. Porovnáním, vývojem a predikcí hodnot pak budou vyvozeny příslušné závěry, které budou shrnuty v závěru, a na jejich základě budeme moci posoudit rostoucí význam pojištění odpovědnosti v České republice a Evropě.

Teoretická část práce využívá obecný průzkum odborné literatury. Praktická část je zpracována induktivní metodou na základě dat a informací získaných z různých zdrojů.

Prvním cílem práce je obecný popis právní odpovědnosti a pojištění odpovědnosti, vymezení základních typů pojištění odpovědnosti, představení pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách, seznámení s formami zajištění v pojištění odpovědnosti, představení povinného ručení a historického vývoje v České republice a představení metodiky pro praktickou část. Druhým cílem je představení produktů pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách a utvoření představy o velikosti trhu s pojištěním odpovědnosti v České republice. Cíl třetí je posouzení vývojových trendů v pojištění odpovědnosti v ČR a v Evropě a odhadnutí jejich budoucího vývoje.

1 Počátky pojištění odpovědnosti

Počátky právní úpravy PO jsou logicky spojené s počátky pojišťovacího práva. V římském právu se již vyskytovaly instituce zvané college, tedy sdružení osob za účelem vydělení škody v případě majetkové ztráty. Existovaly zde i další smlouvy a formy zajištění, žádnou z nich však nelze považovat za formu kvalitativně podobnou jako v současnosti.

Právní úprava pojišťovací smlouvy našla poprvé své oficiální vyjádření v rakouském občanském zákoníku z roku 1811.

Počátky pojištění odpovědnosti jako takového lze nalézt v Rakousko-Uhersku. Byl zde zaveden druh pojištění za škodu upravovaný pojišťovacím řádem i zákonem o pojišťovací smlouvě nazvaný jako pojištění odpovědnosti. Při tomto pojištění byl pojistitel zavázán zprostit pojistníka škody z plnění třetí osobě, k němuž byl pojistník povinen podle odpovědnostního poměru uvedeného ve smlouvě pro skutečnost, která měla nastat ve smluvené době. [14]

1.1 Risk management a pojištění odpovědnosti

V rámci snahy o komplexní uchopení nebezpečí ohrožujících ekonomickou činnost je riziko odpovědnosti za škody předmětem zkoumání vědního oboru risk management. Toto riziko se na současné úrovni poznání považuje za kontrolovatelné riziko. Finanční eliminace důsledků realizace takového rizika je pojistitelná (transferovatelná) právě prostřednictvím PO. To samozřejmě přispívá k upevnění ekonomické stability nejen pojištěného subjektu.

Z předchozího odstavce plyne, že pokud je riziko pojistitelné, měl by ekonomický subjekt této skutečnosti využít a v intencích risk managementu přenést závažné finanční důsledky realizace rizika odpovědnosti za škodu na pojišťovnu. To primárně prostřednictvím nabízených produktů na trhu, ale i jinými způsoby, jako je alternativní přenos rizik (ART), který je představen v kapitole Zajištění v PO. [6]

1.2 Pojištění odpovědnosti v podobě škodového pojištění

PO má často podobu škodového pojištění a je konstruováno plně v intencích závěrů vědní disciplíny risk management. Nejčistší podobou škodového pojištění je ryzí škodové pojištění, které se však v praxi moc nepoužívá. V praxi je více využívána pojistně-technická konstrukce na první riziko, při jejímž uplatnění je pojistné plnění pojišťovny shora omezeno hranicí. Všechny škody nepřesahující tuto hranici nebo se jí rovnající jsou odškodněny plně. Škody, které ji přesahují, jsou však odškodněny pouze do výše hranice prvního rizika.

Tato konstrukce je pojišťovny uplatňována jak v PO, tak v pojištění majetkovém, hlavně v případech, kdy se může realizovat katastrofální riziko, které by mohlo ohrozit míru solventnosti pojišťovny.

Tato konstrukce pojištění bývá uplatňována u produktů prodávaných v ekonomickém prostředí s měnovou nerovnováhou. Použitím této konstrukce přenáší totiž pojistitel odpovědnost na pojištěného za to, že bude stále udržován soulad mezi sjednanou pojistnou částkou a pojistnou hodnotou majetku při inflačním měnovém vývoji, tedy, že sám pojištěný si bude hlídat, aby nebyl podpojištěn. Ve světovém právním prostředí se odškodnění musí vázat na skutečnou velikost škody, jestliže poškozenou věc nelze uvést v předchozí stav. Je obvyklé odškodňovat časovou cenu věci, horní hranicí je pak pořizovací cena věci.

Škoda je tedy poškozenému hrazena v rozsahu, v jakém za ni pojištěný odpovídá. Pojistné plnění v rámci PO zahrnuje:

- náhradu škody (na zdraví, na věcech, finanční ztráty),
- náklady na obhajobu pojištěného v souvislosti se škodou, kterou má pojišťovna uhradit,
- náklady na soudní řízení o náhradě škody, pokud bylo nutné ke zjištění odpovědnosti pojištěného a výše plnění pojišťovny.

Náhrady škod z pojištění odpovědnosti za škody jsou představovány náhradami především v případě poškození na zdraví, náhradami na věcné škody. V případě poškození zdraví představují tyto náhrady určitou nadstavbu nad sociálním pojištěním. K těmto náhradám patří:

- náhrady za ztráty na výdělku po dobu pracovní neschopnosti (rozdíl mezi průměrným čistým výdělkem před vznikem škody a příjmem dosahovaným po vzniku škody),
- náhrada za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (rozdíl mezi průměrným čistým výdělkem před vznikem škody a příjmem dosahovaným po vzniku škody),
- náhrada za ztrátu na důchodu (rozdíl mezi výší důchodu, kterou by poškozený dosáhl v případě, že ke škodě nedošlo, a skutečnou výší důchodu),
- bolestné (jednorázová dávka za bolest způsobenou poškozením zdraví, léčením, odstraňováním následků poškození zdraví),

- náhrada za ztížení společenského uplatnění (jednorázová dávka v případě, že poškození zdraví ztěžuje nebo výrazně ovlivňuje způsob života poškozeného),
- náhrada za náklady spojené s léčením (úhrada nákladů na léčení, pokud nebyly hrazeny z povinného zdravotního pojištění),
- náhrada za věcnou škodu,
- náhrada za přiměřené náklady spojené s pohřbem,
- jednorázové odškodnění pozůstalých. [7]

1.3 Doplnkové nástroje ve škodových a obnosových pojištěních

Do pojistně-technické konstrukce škodových a obnosových pojištění bývají často zabudovávány další doplňkové nástroje, které kromě věcného záměru mají také za úkol usnadnit kalkulaci pojistného, eventuelně více homogenizovat nebezpečný kolektiv pojištěných.

Mezi tyto nástroje patří především bonus, tzv. bonifikace, což je obecně pojistně-technický nástroj úpravy pojistných podmínek v závislosti na povaze pojišťovnou přebíraného rizika. Bonifikace znamená zvýhodnění pojištěného ekonomického subjektu, který splnil dohodnuté pojistné podmínky. Poskytuje se formou slevy na pojistném nebo zvýhodněním pojistného plnění. Bonus znamená zvýhodnění pojistného buď formou slevy na pojistném za např. bezeškodní průběh pojištění, nebo formou podílu pojištěných na pojistně-technických výsledcích pojišťovny. Opakem bonusu je tzv. malus, což je naopak přírůstek k pojistnému. [7]

1.4 Stanovení pojistného v odpovědnostních a majetkových pojištěních

Stanovení pojistného (hlavně netto pojistného) v majetkových a odpovědnostních pojištěních je proces složitější, než je tomu u pojištění životních. Je to dáno tím, že u životního pojištění se lze opírat při propočtech netto pojistného o celkem věrohodné údaje o rizikovosti (úmrtnosti), zatímco rizikovost v majetkových a odpovědnostních pojištěních je obtížnější předem odhadnout.

Současně u životního pojištění je předem známa velikost pojistného plnění (obnosová forma pojištění) a u pojištění majetkových nebo odpovědnostních se vychází ze škodových forem pojištění. Sjednaná pojistná částka představuje pouze horní mez pojistného plnění a je třeba odhadovat i velikost škody.

Při konstrukci netto pojistného v pojištění majetku a odpovědnosti se vychází ze statistických údajů, které zachycují škodní vývoj (při nedostatku údajů se někdy využívá globálnějších statistických údajů).

Kalkulace pojistného zahrnuje:

- trvalé pozorování a statistické využití výplat z pojistných událostí a nákladů pojišťovny,
- vyhodnocení údajů statistiky pro výpočet pojistného.

Vzhledem k očekávaným odchylkám od minulého vývoje (očekávání inflace, změny v legislativě apod.) je potřeba škodní vývoj náležitě upravovat, abychom získali kvalifikovaný odhad budoucí škodovosti. V procesu stanovení netto pojistného obvykle v pojišťovnách sledují údaje o vývoji škodovosti seřazené podle roku pojistné události.

Struktura pojistného v majetkových a odpovědnostních pojištěních má následující strukturu:

Netto pojistné

+bezpečnostní přírážka

Rizikové pojistné

+ přírážka na provozní náklady

+ zisková přírážka

Brutto pojistné

Při určování netto pojistného je snaha vycházet z průměrných údajů o velikosti pojistných plnění, zjištěných na základě minulých skutečností. Bezpečnostní přírážka se uplatňuje u těch pojistných produktů neživotních pojištění, kde může dojít k výkyvu ve velikosti pojistného plnění, pro které je odchylka od průměru častější.

Z hlediska konstrukce rizikového netto pojistného je velice důležité vytvoření vhodných tarifních tříd. Tarifní třída je homogenní skupina pojistných smluv, pro které je přibližně stejné pojistné riziko. Každé tarifní třídě odpovídá určitá úroveň rizikových faktorů. Čím je více tarifních tříd v rámci určitého druhu pojištění, tím více je pojistné individualizované.

Při sledování statistických dat potom lze pro jednotlivé tarifní třídy sestavit v jednotlivých letech údaje jako:

- počet pojištění v daném roce,
- počet pojistných událostí (škod) v daném roce,
- celková pojistná částka v daném roce,
- celkové pojistné v daném roce,
- celkové pojistné plnění v daném roce,
- maximální pojistné plnění (škoda) v daném roce.

Přitom každá pojistka přispívá k daným ukazatelům dílem odpovídajícím té části daného roku, během níž trvá. Například je-li pojištění sjednáno 1. července, je zahrnuto do ukazatelů hodnotou 0,5. S tímto souvisí také rozčlenění přijatého pojistného na pojistné zasloužené a nezasloužené. Nezasloužené pojistné je pojistné vztahující se k následujícímu roku.

Následně se pak pro každý rok a každou tarifní skupinu zjišťují ukazatele, které na jedné straně slouží k ohodnocení škodního průběhu a na druhé straně jsou významným podkladem pro určování velikosti netto pojistného pro další období.

K nejvýznamnějším patří následující:

Průměrná pojistná částka = celková pojistná částka / počet pojištění

Průměrná škoda = celkové pojistné plnění / počet pojistných událostí

Průměrné pojistné plnění = celkové pojistné plnění / počet pojištění

Škodní frekvence = počet pojistných událostí / počet pojištění

Pojistná sazba = celkové pojistné / celková pojistná částka

Škodní sazba = celkové pojistné plnění / celková pojistná částka

Škodní kvóta = celkové pojistné plnění / celkové pojistné

Škodní stupeň = průměrná škoda / průměrná pojistná částka

Vzhledem k potřebě ekvivalence mezi pojistným a pojistným plněním by mělo platit, že roční netto pojistné by mělo odpovídat průměrnému pojistnému plnění:

NP = průměrné pojistné plnění = celkové pojistné plnění / počet pojištění

Při stanovení velikosti rizikového netto pojistného se tedy vychází především z ukazatele škodní sazby.

Přesnější výpočet rizikového netto pojistného vychází z propočtu, který zohledňuje jednak pravděpodobnost nastání pojistné události (pomocí ukazatele škodní frekvence, jehož výsledek ukazuje na pravděpodobnost nastání pojistné události) a jednak průměrnou velikost škody ve vztahu k pojistné částce (škodní stupeň, jeho výsledek ukazuje v průměru, v jaké výši se pohybuje velikost škody ve vztahu k průměrné pojistné částce).

$$\begin{aligned}
 \text{Netto pojistné} &= \text{škodní frekvence} \times \text{škodní stupeň} = \\
 &= \frac{\text{počet poj.událostí}}{\text{počet pojištění}} \times \frac{\text{průměrná škoda}}{\text{průměrná pojistná částka}} = \\
 &= \frac{\text{počet pojistných událostí}}{\text{počet pojištění}} \times \frac{\frac{\text{celkové pojistné plnění}}{\text{počet pojistných plnění}}}{\frac{\text{celková pojistná částka}}{\text{počet pojištění}}}
 \end{aligned}$$

Stejně jako se v ŽP používají úmrtnostní tabulky při stanovení rizikového netto pojistného, v majetkovém a odpovědnostním pojištění se užívají tzv. škodní tabulky. Nejčastější podobou škodní tabulky je tabulka, kde je základním parametrem četnost a výše parciálních (částečných) škod. Pomocí škodní tabulky se upřesní výpočet velikosti škodního stupně.

Pomocí škodní tabulky dochází při výpočtu rizikového netto pojistného ke zpřesnění údaje o průměrné velikosti škody, neboť hodnota g reaguje na rozložení počtu škod podle jejich velikosti. [7]

2 Právní odpovědnost za škodu

Aby došlo ke vzniku právní odpovědnosti za škodu, musí být naplněny skutečnosti a kategorie, které spadají pod samotný pojem „právní odpovědnost“. Jedná se především o majetkové újmy, protiprávní úkony, právně významné relevantní události a současně příčinné souvislosti mezi těmito právními kategoriemi. Tato kapitola uvede rozsah právní odpovědnosti a dále jednotlivé formy zavinění, jednání úmyslné a jednání nedbalostní.

Odpovědnost může být také pojata jako:

- odpovědnost subjektivní (odpovědnost za zavinění) – předpokladem vzniku odpovědnosti ekonomického subjektu za škodu je zavinění škody,
- odpovědnost objektivní (odpovědnost za výsledek) – odpovědnost za škodu vzniká bez ohledu na zavinění nebo nezavinění.

Je zde potřeba zmínit obsah, způsob a rozsah náhrady škody v soukromém právu. Naše právo upravuje nárok na náhradu škody pouze ve vztahu ke škodám majetkovým a ve vztahu k újmám na zdraví a životě. Některé majetkové újmy ale dle našich právních předpisů tvoří součást náhrady škody na zdraví, a to na základě výslovného ustanovení zákona. Dále je potřeba ještě zmínit případné úhrady újmy nemajetkové povahy. [7]

2.1 Pojem „právní odpovědnost“ a její koncepce

Vysvětlit tento pojem je možné podle právní teorie několika způsoby. První způsob považuje odpovědnost za hrozbu sankcí, jež daná odpovědnost s sebou nese. Určitý subjekt odpovídá za to, že svou povinnost splní, nikoli až posléze za to, že tuto povinnost nesplnil. Dle této teorie tedy odpovědnost vzniká současně se vznikem povinnosti, trvá spolu s ní až do porušení povinnosti.

Další teorie považuje odpovědnost nikoli za hrozbu sankcí, ale za sankci samotnou, která následuje až po porušení práva, případně vzniká následkem právně významné události, jež škodní následky vyvolala. Dle první teorie by tedy hrozba nemohla být tím, za co je všeobecně považována, tedy následkem porušení právního vztahu.

Jiná právní koncepce rozčleňuje právní odpovědnost na dvě fáze. První (primární) fáze působí jako preventivně ochranné opatření – tedy potencionální sankce za porušení povinností, či za vznik právně významné události, jež škodní následky může vyvolat. Druhá fáze je už případné nesplnění primární povinnosti, které se projeví následujícím sankčním

opatřením. Všeobecná praxe tedy bere právní odpovědnost jako sankci za porušení právní povinnosti, případně vznik právně významné skutečnosti, s níž je vznik škody spjat. Právo tedy spojuje porušování povinností či vznik právně významných skutečností, které škodu způsobily s určitými právními následky, které mají preventivně zamezit porušování zmíněných povinností a samozřejmě, aby byly napraveny následky porušení.

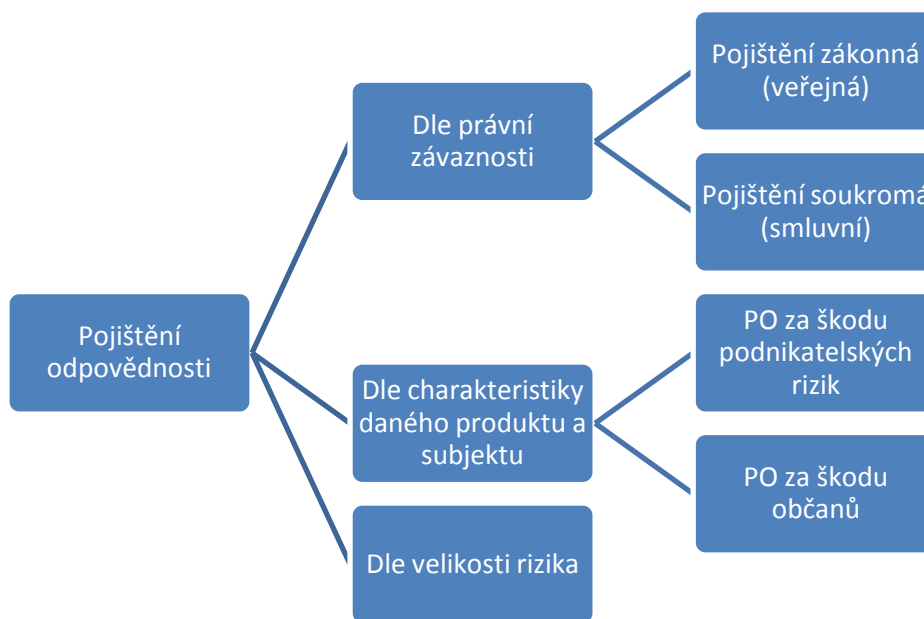
Všechny pojistné podmínky na českém i evropském pojistném trhu pojištění jsou upraveny tak, že právní odpovědnost chápou jako sankci za porušení povinnosti, jejímž následkem byl vznik škody. Předmětem tohoto pojištění je zde vznik odpovědnosti za škodu pojištěného nahradit vzniklou škodu. Uvedené pojištění tedy chápe odpovědnost za realizaci sankce, tedy povinnost uhradit vzniklou škodu. [14]

3 Členění pojištění odpovědnosti

Součástí této kapitoly je členění pojistných produktů v pojištění odpovědnosti za škodu do dvou základních skupin. Jedno z nich je členění dle právní závaznosti. Dané členění hraje důležitou roli pro posuzování míry rizika, beroucí na sebe pojistitel, při poskytování pojistné ochrany. Dikce právních předpisů upravuje rozsah pojistné ochrany, práva a povinnosti pojistitele, pojistníka, pojištěného a případně další oprávněné osoby.

PO za škodu poskytuje pojistnou ochranu pro případ, kdy dotyčný subjekt¹ odpovídá třetím osobám² za škodu a je těmto subjektům povinen takto vzniklou škodu uhradit.

Členit PO lze podle mnoha kritérií, práce v následujících podkapitolách vybere tři z nich. Nejdůležitější jsou dvě základní kritéria – a to právní závaznost a charakteristiky daného produktu a subjektu, jehož odpovědnost je pojištěna. Třetí kritérium rozdělí PO podle velikosti rizika, které je často nejdůležitějším měřítkem pro rozhodování o tom, zda dané riziko do pojištění pojišťovna přijme či nikoliv. Upisovací politika velkých rizik je velice specifická a úzce spjatá se zajistným programem dané pojišťovny (pojistitele) či jiných alternativách postoupení části rizika horizontálně či vertikálně (soupojištění či zajištění) .

Obrázek 1.: Členění pojištění odpovědnosti

Zdroj: Vlastní úprava dle [14]

¹ Právnická či fyzická osoba – ať už podnikající či jako občan v běžném občanském životě, či jako zaměstnanec v pracovně právních vztazích

² S ohledem na základní výluky z PO za škodu, týkající se osob příbuzných, blízkých, společníků firmy apod.

3.1 Členění dle právní závaznosti

Pojistné produkty PO zde členíme dle právní závaznosti na dvě základní skupiny – pojištění zákonná (veřejná) a pojištění soukromá (smluvní). Soukromá pojištění pak lze dále členit na pojištění povinná a pojištění dobrovolná. [14]

3.1.1 Zákonná pojištění

Zákonné pojištění vzniká na základě určité právní skutečnosti stanovené danou právní normou. Zákonným PO za škodu v ČR je v současnosti jeden druh, a to „Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání“. V ČR také byla snaha nahradit toto zákonné pojištění dle zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákonem č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců. Tato nová právní úprava je v základních rysech podobná právní úpravě v převážné většině států EU. Zákon o úrazovém pojištění zaměstnanců měl vstoupit v platnost již v roce 2008, nicméně jeho účinnost byla již několikrát odložena. V současnosti je tedy snaha přeměnit tento ojedinělý typ zákonného PO na PO povinně smluvní jako je tomu u PO z provozu vozidla, které již touto změnou prošlo. [14]

3.1.2 Pojištění soukromá (smluvní)

Soukromá pojištění vznikají na základě pojistné smlouvy a upravují je příslušné právní předpisy. Právní závaznost nám soukromá pojištění dělí na pojištění povinná a pojištění dobrovolná.

U povinných pojištění zákon ukládá danému subjektu uzavřít dané povinné pojištění pro případ vzniku odpovědnosti za škodu před započtením stanovené činnosti a mít toto pojištění platné po celou dobu trvání činnosti. Existují zde více než dvě desítky skupin osob, kterým ukládá zákon povinnost uzavřít si toto povinné pojištění pro případ vzniku své právní odpovědnosti za škodu. Přehled zmíněných skupin osob je uveden v č. 1 této práce.

Dobrovolná pojištění může dotyčná osoba uzavřít dle vlastní vůle. Často však musí subjekt, který provozuje určitou činnost, prokázat schopnost dostát svým obchodně závazkovým vztahům. Aby tedy obstál ve výše zmíněných vztazích, musí prokázat sjednané příslušné pojištění pro případ vzniku své právní odpovědnosti z dané činnosti v adekvátním rozsahu. Konkrétní činnosti, kterých se to týká, jsou například zasilatelské a přepravní služby či stavební sféra. [14]

3.2 Členění dle subjektu, jehož odpovědnost za škodu má být pojištěním kryta

Pojistné produkty lze dále podle subjektu rozčlenit do dvou skupin. Skupiny určené pro pojištění právnických a fyzických osob podnikajících a skupiny určené pro pojištění občanů.

3.2.1 Pojištění odpovědnosti za škodu podnikatelských rizik

Z pohledu podnikatelských rizik lze pojistné produkty PO rozčlenit do 4 základních skupin pojistných produktů:

- PO za škodu z provozu organizace včetně PO za škodu způsobenou vadným výrobkem,
- pojištění profesní odpovědnosti
- PO dopravce a zasílatele,
- PO managementu – vedoucích pracovníků, členů dozorčí rady, představenstva³.

Další výklad problematiky podnikatelských rizik z hlediska PO bude podrobněji rozebrán v dalších kapitolách.

3.2.2 Pojištění odpovědnosti za škodu občanů

Určitá míra rizika doprovází každou osobu každý den v běžném životě. Škody, které může každý občan neúmyslně způsobit, mohou mít vážné následky. Aby se běžní občané mohli chránit před výdaji spojenými s úhradou škod, které mohou nastat při jejich každodenních činnostech, vyhledávají tento pojistný produkt.

PO za škodu určené „nepodnikatelské“ sféře, zahrnuje tři základní pojistné produkty:

- PO za škodu členů domácnosti,
- PO za škodu občana z vlastnictví či držby nemovitostí,
- PO za škodu občana jako zaměstnance za škodu, kterou způsobí zaměstnavateli.

PO za škodu občana se sjednává převážně ve formě sdružených pojištění (tzv. balíčků) současně s pojištěním majetku. Pojištění zaměstnance se sjednává převážně jako samostatné pojištění. Při výkonu povolání odpovídá zaměstnanec svému zaměstnavateli za škody

³ Tzv. Directors and Officers instance - D&O insurance

způsobené při výkonu povolání, a to až do výše 4,5 násobku své mzdy. Je tedy jasné, že se tímto produktem kryjí následky rizik, které vznikají pojištěnému v zaměstnání.

Pojistná ochrana se dá v rámci těchto produktů také rozšířit i o další rizika, např. škody způsobené při chovu psa a jiných domácích zvířat, drobných živočichů a včel, drobných hospodářských zvířat, legální držbě a používání zbraní k soukromým účelům.

V rámci jedné smlouvy jsou pojištěny také osoby žijící s pojištěným ve společné domácnosti. Pojištění pokrývá škody způsobené na území ČR a smluvně ho lze rozšířit i na Evropu.

Výše pojistného je zde zásadně ovlivněna výší limitů pojistného plnění a rozsahem pojistného krytí.

Při sjednání je potřeba dbát na stanovení dostatečného rozsahu pojistných nebezpečí, nastavit dostatečný limit pojistného plnění, podrobně si prostudovat pojistné podmínky, hlavně výluky z pojištění a uložené povinnosti. [16]

3.3 Členění dle velikosti rizika, které má být do pojištění přijato

Pro upisovatele rizika je jeho velikost obvykle velice důležitým měřítkem, především jednali se o enormně velká rizika. Malá a střední rizika podléhají pouze běžné kontrole a sjednávají je běžně obchodní zprostředkovatelé a obchodní zástupci dle běžných sazebníků na základě standardních návrhů na pojištění. Výpočty se zde provádějí pomocí automatizovaných výpočtových programů, které jsou pro tyto účely určené, a to v rámci standardních pojistných podmínek.

Malá rizika jsou taková, kde celková pojistná částka pro movitý a nemovitý majetek (pojišťovaný v rámci jedné pojistné smlouvy, na jednom místě, ve stejném období) nepřevyší pevně stanovenou pojistnou částku či limit pojistného plnění. Analogicky platí to samé u PO, kde opět pojistná částka nesmí převýšit limit pojistného plnění.

V případě, že se bude tedy jednat o vyšší pojistnou částku, než dává vnitřní předpis pro upisovací politiku pojistitele, bude se jednat o pojištění velkých rizik. Zajistitelé na světovém i evropském pojišťovacím a zajišťovacím trhu vylučují z obligatorní zajistné ochrany určitá specifická rizika, případně jejich části. Chce-li ono výše zmíněné specifické velké riziko pojistitel přijmout, musí přijmout celou hodnotu rizika na vlastní vrub, případně postoupit část rizika dalšímu pojistiteli, či sjednat fakultativní zajistnou ochranu. Existují

i další možnosti cese daného rizika, těmi se bude podrobněji zabývat kapitola o formách zajištění v PO.

Velká rizika se pojišťují pouze speciálně vyškolenými pracovníky. Platí zde jiné tarify, sazebníky, než tomu je u malých a středních rizik. Uplatňují se zde samozřejmě i speciální doložky, pojistné podmínky a zvláštní ustanovení pojistné smlouvy.

Speciální režim upisovací politiky pojišťovatelů je v případě velkých rizik závislý na velikosti jejich vlastního vrubu. S ohledem na obligatorní zajistnou ochranu tedy vlastní vrub omezuje pojistitele na rizika, která je schopen přijmout do pojistné ochrany bez nutnosti shánět fakultativní zajistnou ochranu či postoupit část rizika dalšímu pojistiteli (souplejstíteli). [14]

4 Pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách

Dle kapitoly dělení PO víme, že toto pojištění lze členit různými způsoby. V rámci této kapitoly si rozdělíme PO dle subjektů, které toto pojištění uzavírají, představíme si škody, které jednotlivá pojištění kryjí. Vymežíme zde také fakta a uvedeme skutečnosti, na které je potřeba klást důraz při sjednávání pojistné smlouvy.

4.1 Pojištění odpovědnosti občanů

Dělení pojištění odpovědnosti dle typů jednotlivých produktů dle ČAP.

- Pojištění občanů
 - o Pojištění odpovědnosti
 - v občanském životě,
 - v zaměstnání,
 - z vlastnictví nemovitosti,
 - o Pojištění vozidel
 - povinné ručení.

Pojištění odpovědnosti v běžném občanském životě kryje škody, vzniklé jiné osobě na zdraví nebo na věci. Podobné škody vznikají především při následujících činnostech:

- činnosti běžné v občanském životě,
- vedení domácnosti a provozu jejího zařízení,
- rekreaci a zábavě (včetně rekreačních sportů, např. cyklistiky, lyžování),
- činnosti pracovního charakteru (mimo škody způsobené při výkonu povolání nebo podnikatelské či jiné výdělečné činnosti).

Prostřednictvím jedné smlouvy jsou často pojištěny také další osoby, které např. žijí s pojištěným ve stejné domácnosti. Nejčastěji to bývá manžel nebo manželka, děti, osoba (příbuzný, soused), které svěříme byt na hlídání během své nepřítomnosti apod.

Mnoho společností nabízí rozšíření pojistné ochrany o další rizika. To závisí výhradně na potřebách klienta, kterému může vzniknout odpovědnost, že on sám nebo jeho majetek způsobil další osobě škodu.

Příkladem takovéhoto rozšíření je například krytí škod vzniklých:

- při chovu psa a jiných domácích zvířat, drobných živočichů a včel, které jsou ve vlastnictví pojištěného,
- při chovu drobných hospodářských zvířat (drůbež, králíci, ovce),
- legální držbě a používání zbraní k soukromým účelům,
- při rekreačním sportu a jízdě na koni,
- při výkonu vlastnictví k rodinnému domu (chatě, chalupě) nebo bytu v osobním vlastnictví (např. chodec se zraní při pádu na namrzlém chodníku před domem nebo sesuvem sněhu či pádem střešní tašky dojde k poškození zaparkovaného vozidla),
- svépomocné provádění drobných stavebních prací na nemovitosti,
- používání malých plavidel ke sportu a rekreaci.

Standardně jsou kryty škody způsobené na území ČR a Evropy, což je často potřeba opět rozšířit. Výše pojistného u těchto produktů je ovlivněna především výší limitů pojistného plnění a rozsahem škod, které kryje. Často lze takovéto pojištění sjednat v rámci nějakého majetkového pojištění domácnosti nebo stavby, cestovního pojištění a také v rámci různých komplexních pojistných produktů, které jsou k dispozici.

Aby produkt kryl veškerá potřebná rizika, je třeba při sjednání dbát zejména na jeho správné nastavení.

Při sjednání je třeba klást důraz na správné:

- stanovení dostatečného limitu pojistného plnění,
- stanovení dostatečného rozsahu pojistných nebezpečí,
- seznámení se s pojistnými podmínkami, zejména s výlukami z pojištění a uloženými povinnostmi. [16]

4.2 Pojištění odpovědnosti za škodu podnikatelů

PO odpovědnosti za škodu podnikatelů se vyskytuje ve všech svých podobách a řadu produktů mají podnikatelé povinnost uzavřít. Opět zde odkážeme na kapitolu dělení PO, kde jsme se touto problematikou zabývali podrobněji. V rámci této kapitoly rozčleníme PO podnikatelů na tři skupiny, a to PO vozidel, PO všeobecné odpovědnosti za škody podnikatelů a zákonná a povinně smluvní pojištění odpovědnosti.

Dělení pojištění odpovědnosti dle typů jednotlivých produktů dle ČAP.

- Pojištění podnikatelů
 - Pojištění vozidel
 - Povinné ručení.
 - Pojištění všeobecné odpovědnosti za škody způsobené
 - Členy statutárních orgánů a managementu.
 - Dopravcem (i pro zahraniční přepravu).
 - Na životním prostředí.
 - Podnikatelskými subjekty (společnostmi, samostatně podnikajícími fyzickými osobami).
 - Provozem měst a obcí.
 - Provozem zemědělské organizace.
 - Při výkonu činnosti provozovatele zdravotnického zařízení.
 - Při výkonu činnosti soudních znalců a odhadců.
 - Při výkonu činnosti tlumočnicků a překladatelů.
 - Při výkonu činnosti účetního.
 - Při výkonu jiných než vyjmenovaných svobodných povolání ekonomické povahy.
 - Při výkonu projektové činnosti ve výstavbě.
 - Úředně oprávněnými zeměměřičskými inženýry.
 - Vadným výrobkem.
 - Zásilatelem (speditérem).
 - Zdravotnickým zařízením při ověřování nových medicínských poznatků na člověku.
 - Zprostředkovateli a rozhodci při řešení kolektivních sporů a rozhodci při rozhodování majetkových sporů.

- Zákonná a povinně smluvní pojištění odpovědnosti
 - Povinně smluvní pojištění
 - Advokáta (85/1996 Sb.).
 - Auditora (254/2000 Sb.).
 - Autorizované osoby (22/1997 Sb.).

- Autorizovaného architekta, autorizovaného inženýra a technika činného ve výstavbě (360/1992 Sb.).
- Daňového poradce (523/1992 Sb.).
- Dražebníka (26/2000 Sb.).
- Energetického auditora (406/2000 Sb.).
- Lékaře, stomatologa a lékárníka (220/1991 Sb.).
- Nestátního zdravotnického zařízení (160/1992 Sb.).
- Notáře (358/1992 Sb.).
- Oceňovatele majetku (455/1991 Sb.).
- Osoby pověřené výkonem soc. právní ochrany dětí (359/1999 Sb.).
- Patentovaného zástupce (237/1991 Sb.).
- Pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře (159/1999 Sb.).
- Pojišťovacího nebo zajišťovacího makléře a pojišťovacího agenta (363/1999 Sb.).
- Poskytovatele některých investičních služeb (591/1992 Sb.).
- Provozovatele drážní dopravy na dráze regionální a celostátní (266/1994 Sb.).
- Provozovatele námořního pravidla (23/1962 Sb.).
- Při výkonu práva myslivosti (23/1962 Sb.).
- Soudního exekutora (120/2001 Sb.).
- Správce konkurzní podstaty (328/1991 Sb.).
- Veterinárního lékaře (381/1991 Sb.).
- Vzniklé v důsledku závažné havárie (353/1999 Sb.).
- Z provozu jaderných zařízení (18/1997 Sb.).
- Z provozu letadla a poskytování letové prov. služby (49/1997 Sb.).
- Z provozu plavidla definované vyhláškou (114/1995 Sb.).
- Z provozu vozidla (168/1999 Sb.).
- Zadavatele klinického hodnocení veterinárního léčiva (79/1997 Sb.).
- Zadavatele klinického hodnocení zdravotnického prostředku (123/2000 Sb.). [16]

4.2.1 Pojištění profesní odpovědnosti

Platná právní úprava vyžaduje u některých profesí, které poskytují v rámci své podnikatelské činnosti služby, které vyžadují určité odborné znalosti, sjednání povinného smluvního pojištění odpovědnosti za škody způsobené v souvislosti s poskytováním těchto služeb, tzv. pojištění profesní odpovědnosti. Pojištění profesní odpovědnosti mají povinnost uzavřít zejména advokáti, tlumočníci, auditoři atd. Souhrn těchto profesí je uveden v předchozím textu, včetně příslušných zákonů, které tuto povinnost zakládají. [14]

4.2.2 Pojištění provozní činnosti

Tento pojistný produkt je určen pro osoby fyzické či právnické, které vykonávají podnikatelskou činnost a odpovídají za škody vzniklé z provozní činnosti. Zprostit se své odpovědnosti mohou pouze v případě, kdy je prokázáno, že škoda byla způsobena vlastním jednáním poškozeného nebo neodvratitelnou událostí, která nemá původ v provozu – např. živelní události. Pokud se však odpovědnosti zprostit nelze, je podnikatelský subjekt kryt pojištěním provozní činnosti, které v sobě má často zakomponováno PO. [14]

4.2.3 Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou členy statutárního nebo jiného orgánu společnosti

Toto pojištění zabezpečuje pojištěnému subjektu, aby za něho pojišťovna uhradila finanční škodu způsobenou třetí osobě porušením povinnosti vyplývající z postavení člena statutárního nebo dozorčího orgánu, manažera obchodní společnosti nebo družstva. Takovéto pojištění je pro funkce ve vedení společnosti také velmi účelné, protože mohou vznikat obrovské finanční škody. [14]

4.2.4 Povinné pojištění odpovědnosti za škodu vzniklou v důsledku závažné havárie

Jedná se o pojistnou ochranu pro případ škody způsobené jinému v souvislosti se vzniklou závažnou havárií (v případě, že pojištěný za takovou škodu na základě právního předpisu odpovídá). Definice závažné havárie a okruh osob povinných uzavřít toto povinné pojištění vymezuje zákon č. 59/2006 Sb., o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami a chemickými přípravky (zákon o prevenci závažných havárií). [14]

4.2.5 Pojištění odpovědnosti za škodu silničního dopravce

Je určeno pro provozovatele veřejné silniční nákladní dopravy (poskytování služeb), kteří uvedenou činnost provozují na základě platné koncesní listiny nebo povolení dopravního úřadu. Pojištění uzavírá silniční dopravce pro případ odpovědnosti za škodu vzniklou jinému na přepravovaném nákladu.

- Pojištění zahrnuje odpovědnost silničního dopravce za škody na věci v rozsahu daném zákony, mezinárodními úmluvami a dalšími právními předpisy. Základními právními předpisy pro přepravy prováděné na území ČR jsou obchodní a občanský zákoník. Pro mezinárodní přepravy je pak základním právním předpisem Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (CMR).
- Pojištění se sjednává podle pojistitelem stanovených „pojistných podmínek“, které určují základní rozsah pojištění a definují výluky z pojištění. Některé z výluk lze připojistit a rozšířit tak sjednaný rozsah pojištění.
- V základním rozsahu je zahrnuto pojištění odpovědnosti za škody nastalé při vnitrostátní dopravě na území ČR. Rozšíření je možné na mezinárodní dopravu na území většiny evropských států.
- Doplnkové pojištění:
 - k přepravě živých zvířat,
 - k přepravě výbušnin a třaskavin,
 - přepravovaných motorových vozidel v rámci odtahové služby,
 - odcizení přepravovaného zboží (včetně loupežného přepadení),
 - škody způsobené smluvním dopravcem,
 - škody nastalé při vnitrostátní dopravě prováděné na území jiného státu. [14]

5 Povinné ručení a jeho historie v České republice

PO za škodu z provozu motorových vozidel ve všech vyspělých tržních ekonomikách je převážně v takové podobě, že není ponecháno pouze na vůli majitelů a provozovatelů motorových vozidel, zda toto pojištění uzavře či ne. Velký rozmach automobilismu v minulých desetiletích a s ním i velký nárůst škod, které při dopravních nehodách vznikají, zapříčinily výše zmíněnou povinně smluvní podobu tohoto pojištění. Škody mohou nastat velice vysoké a nejsou zde vyloučeny ani katastrofické scénáře, ke kterým může dojít. Je zde tedy jasná obtížnost dopředu finančně kvantifikovat následky těchto rizik.

Počet vozidel nadále roste, stále houstne provoz, a tím pádem roste i riziko dopravních nehod. Faktor, který riziko dopravní nehody naopak jednoznačně snižuje, je rozvoj technologií v dopravě. Moderní vozidla mají stále lepší konstrukce a systémy, které pomáhají jako aktivní prevence dopravních nehod. Nadále roste trend pasivní bezpečnosti účastníků dopravního provozu, např. airbagy (uvnitř i vně vozidel), ABS, ESP apod.

Důvody pro uzavírání tohoto produktu majiteli a provozovateli vozidel jsou více než jasné. Při nehodách mohou vznikat nejen katastrofální materiální škody, ale hlavně i trvalé následky po úrazech, jejichž odškodnění může být vypláceno po desítky let. Z toho plyne další jasný fakt, že toto pojištění mohou poskytovat pouze bonitní finanční instituce, které obdržely licenci pro poskytování tohoto produktu. Instituce odškodňující dopravní nehody musí mimo příjmů z pojistného disponovat také patřičnými rezervami na výkyvy ve škodním průběhu. [8]

5.1 Historie pojištění odpovědnosti z provozu vozidel v České republice

V ČR dlouhou dobu mělo toto pojištění zákonnou podobu. Zákon, který nahrazoval pojistnou smlouvu, určoval přesně, kdo, na jak dlouho a za kolik se má pojistit. Majitel motorového vozidla tedy neměl žádnou možnost vybrat si na trhu v tomto ohledu produkt ani pojistitele. Rozsah krytí tehdy nebyl prakticky shora limitován. Česká pojišťovna mohla tehdy jako monopolista pracovat s velmi nízkými náklady správní režie, nemusela si vést evidenci o placení pojistného, neboť zaplacení pojistného prokazoval pojistník. Nebylo třeba vyhotovovat smlouvy, jako doklad o pojištění sloužila státní poznávací značka vozidla a neplacení pojistného nemělo vliv na případné plnění.

V průběhu trvání zákonné podoby tohoto pojištění byl systém upravován novelami některých pasáží. Významné bylo zachování sazeb z roku 1955, které vydržely téměř do konce trvání zákonné podoby tohoto pojištění. Přesto, že systém dlouhou dobu vykazoval nedostatky hlavně ve vybraném pojistném, administrativě v příkazovém systému řízení ekonomiky to velké problémy nedělalo. Monopolní státní pojišťovna běžně přerozdělovala finanční prostředky mezi pojistnými odvětvími.

Nové ekonomické prostředí po roce 1989 vystupňovalo nedostatky dvojího druhu. První problém byl, že tržní transformaci nevyhovovala zákonná podoba tohoto pojištění. ČR se snažila začlenit do evropské integrace a z Bruselu sílil tlak ohledně harmonizace systému s EU, kde již fungovala povinně smluvní podoba tohoto pojištění. Druhý zásadní problém byl v tržním prostředí. Přerozdělování prostředků se stalo bezdůvodným a výrazně se tedy zhoršovala ekonomika tohoto pojištění. Problém zhoršoval fakt, že potřebný cenový šok nebyl politicky průchodný.

Ke kompletnímu řešení těchto problémů došlo až téměř po deseti letech po revoluci. Toto mělo také své aspekty vynucující pozvolné úpravy jako např. každoroční pozvolná úprava sazeb a vyrovnání tarifů u různých rizikových skupin vozidel apod. [8]

5.2 Povinně smluvní pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla

Systém zákonného pojištění byl s účinností od roku 2000 změněn na povinně smluvní, který byl již dlouhou dobu uplatňován v tržních ekonomikách v EU i ve světě. Tím byl legislativní rámec s EU prakticky zharmonizován a dosáhlo se tím kompatibility s právem a praxí EU.

Určitý problém zde však stále byl. Snahy zákonodárců zachovat po určitou dobu ještě cenovou regulaci byly takové, že stanovily tříletý úzký cenový koridor. Takováto regulace ještě více posilovala dumpingové klima, které se tehdy prolínalo celosvětovým pojistným trhem.

V novém systému, kde je licencováno více pojistitelů pro poskytování tohoto pojištění, vznikla nutnost existence zastřešující organizace, která by sdružovala výše zmíněné pojistitele. Souběžně s novou právní úpravou tedy vznikla Česká kancelář pojistitelů. Ta má své zásadní úkoly jako spravovat garanční fond, provozovat pojištění cizozemců, zajistit členství v mezinárodní Radě kancelářů a vést evidenci a statistiky.

V EU se převážně provozuje toto pojištění s pojistnými částkami. Horní hranice plnění pojišťovny tedy garantuje pojištěným určité minimální odškodné a v tomto systému nesmí žádný pojistitel nabízet produkt s nižší mírou pojistného krytí. Toto by se dalo považovat za krok zpět proti předchozí zákonné podobě, jejíž krytí bylo prakticky neomezené.

Přechod na nový systém započal tedy přerozdělením významného segmentu na pojistném trhu v ČR. S tímto pojištěním bezpochyby úzce souvisejí i další produkty a o udělení licence byl značný zájem. Licenci nakonec obdrželo 12 pojišťoven, které ihned začaly bojovat o klienty. Omezením byl výše zmíněný tříletý cenový koridor, který nedovoloval pojistitelům významně konkurovat v sazbách. Licencovaní pojistitelé se tedy zaměřili na konkurenci ve službách a různých dalších výhodách. Boj o klienty byl tehdy bez pochyb náročný a velice nákladný.[6]

5.3 Cenová distorze a její důsledky

Jeden z důvodů tarifní disproporce byl již zmíněný cenový koridor. ČKP byla v roce 2001 nucena zvýšit minimální sazby pojistného, protože zde byl stále narůstající deficit pojistně-technických rezerv minulého zákonného pojištění. Doplnění rezerv bylo nezbytné kvůli platbám odškodného ještě z minulého systému, které budou možná ještě dalších několik desítek let nabíhat. To ohrožovalo funkci prakticky celého POV.

Určování optimální ceny pojistného pomocí jasných a objektivních metod výpočtů je vědní disciplína. Pokud tedy zákonodárci nevhodně zasáhnou, mohou pojišťovnám způsobit značné problémy v ekonomice pojištění. Je tedy jasné, že cenový koridor novému systému příliš nepomohl, naopak přidal další problémy.

S příchodem povinně smluvního modelu lidé očekávali, že konkurenční prostředí potlačí ceny pojištění spíše směrem dolů, ale z předchozího textu je jasné, že toto bylo tehdy naprosto nereálné. Na části pojistného zahrnující veškeré náklady (nejen pojistná plnění), nijak zásadně redukovat nelze.

Všechny výše zmíněné problémy s dalšími negativními faktory nadále zvedaly ceny pojistného. Např. harmonizace s EU při odškodňování nehod v položkách bolestného a ztíženého společenského uplatnění zvedlo částky odškodnění téměř čtyřnásobně. Výrazně vzrostlo jednorázové odškodnění pozůstalých apod.

V kontextu s předchozími odstavci autoři Ducháčková a Daňhel konstatují, že nejlepší systém by byl takový, kde by se nepojišťovala odpovědnost vozidel, ale odpovědnost řidičů.

Každý, kdo by tedy vlastnil platný řidičský průkaz, by měl povinnost si pojistit svou odpovědnost za škodu. Příznivci takovéto změny by jistě vyzdvihli odstranění závislosti pojistného na parametrech vozidla, které v současnosti znevýhodňuje vznětové motory. Dále by odpadla nutnost odevzdávat SPZ kvůli přerušení pojištění, odstranily by se také problémy leasingu, změna vlastníka vozidla by taky neměla vliv na pojištění apod. Praxe např. v ČR je však taková, že takováto povinně smluvní forma na řidiče by výrazně zvedla pojistné všem pojištěným. Zvýhodnila by tedy řidiče s vysokým příjmem, kteří vlastní hned několik vozidel a naopak velice znevýhodnila příležitostné řidiče.

Zákon č. 47/2004 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla, vešel v účinnost 1. 5. 2004. Díky němu se zvýšily limity za škodu na zdraví na 35 mil. Kč na jednu poškozenou osobu a 18 mil. Kč za celkovou škodu na věcech. Dále se zvýšilo např. jednorázové odškodné pozůstalých až na 250 tis. Kč, byla stanovena pravidla pro působnost pojištění na území členských států EU včetně určení rozhodného práva, nově se upravily podmínky činnosti ČKP a plnění z garančních fondů.

Další novelizace platná od 1. 6. 2008 zvedla minimální limity u majetkových škod na 35 mil. Kč. Do budoucna se dá očekávat i další navýšení minimálních limitů. Již dnes už je možnost sjednat si pojištění s vyššími limity přesahující i 90 mil. Kč.

Některé výše zmíněné faktory ovlivňují značným způsobem ekonomiku pojištění. Do budoucna lze tedy očekávat stále rostoucí tarif pojistného, který může ovlivnit např. výše zmíněné růsty odškodnění při ztíženém společenském uplatnění, jednorázovém odškodnění pozůstalých, bolestném a mnoha dalších faktorech. [8]

5.4 Fungování povinného ručení v současnosti

POV pojištěného chrání před možným nepříznivým finančním dopadem nároků poškozeného (poškozených). POV nabízí pojistnou ochranu v základním limitu 35 mil. Kč na každého zraněného nebo usmrčeného a 35 mil. Kč na majetkovou škodu pro všechny poškozené.

Všechna práva a povinnosti účastníků tohoto pojištění jsou vyjma pojistných podmínek definovány ustanovením zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů.[16]

POV kryje především následující nebezpečí:

- škody vzniklé na zdraví nebo usmrcením, včetně nákladů na léčení zraněných,
- věcné škody,
- škody, které mají povahu ušlého zisku,
- účelně vynaložené náklady na právní zastoupení poškozeného v případech stanovených výše uvedeným zákonem.

Výše pojistného je v tomto pojištění značně rozdílná pro každého jedince.

Cenu ve skutečnosti kromě frekvence platby pojistného ovlivňují i následující skutečnosti:

- kategorie vozidla (osobní automobil, tahač apod.),
- zdvihový objem nebo výkon motoru,
- zvolený limit pojistného plnění,
- segmentační kritéria (např. věk, bydliště vlastníka vozidla, stáří vozidla apod.),
- předchozí bezeškodní průběh (systém Bonus/Malus).

V souvislosti s předchozím textem zde působí významně ČKP, která sdružuje pojistitele provozující POV. V současnosti zastává hlavně tyto významné činnosti:

- provozuje tzv. hraniční pojištění,
- poskytuje informace nutné pro uplatnění nároků poškozených z POV,
- spravuje garanční fond,

Z garančního fondu následně hradí:

- pojistné plnění za veškeré škody způsobené provozem nezjištěného vozidla, škody musí přesahovat 10 000 Kč,
- pojistné plnění za škody způsobené provozem nepojištěného vozidla,
- pojistné plnění za škody, za které odpovídá osoba pojištěná u pojistitele, který z důvodu úpadku nemůže škodu uhradit,
- pojistné plnění za škody v souvislosti s existencí hraničního pojištění a provozem cizozemských vozidel,
- zajišťuje úkoly spojené s členstvím v Radě kancelářů,
- vede evidence a statistiky pro účely odpovědnostního pojištění z provozu vozidel.

[8] [16]

6 Zajištění v pojištění odpovědnosti

V PO je dobré zajištění velice důležité, především kvůli riziku škod se značnými finančními následky, které mohou vzniknout nejen po dobu trvání pojistné smlouvy, ale i po jejím konci. Přenos rizik se v PO provádí především typy ručení LORA, LOD a Claims made. Tyto typy budou rozebrány v následujícím textu. Předtím je ještě potřeba vymezit rozsah pojistné a zajistné ochrany.

6.1 Časový a územní rozsah pojistné a zajistné ochrany

Další důležitá kritéria při zvažování míry přijímaného rizika do pojištění jsou časový rozsah pojistné ochrany a cedování rizik, či jejich částí. Pojistná ochrana má v časovém rozsahu základní formy, které mají své pro i proti pro pojistitele i pojištěného. Cedování rizika, v horizontální i vertikální rovině, je důležité pro zajištění finanční stability pojistitele a je to pro něj velice nákladná záležitost. Je tedy jasné, že tyto skutečnosti se promítnou do ceny pojistného.

Územní rozsah pojištění je také zásadním pro zvážení přijímaného rizika. Pojištěný působí v rámci vymezeného prostoru, kde provozuje svou činnost apod. Pojistná ochrana je tedy nastavena na potřeby pojištěného a vymezena zmíněným prostorem. [14]

6.2 Časový rozsah pojistné ochrany, jeho podstata, výhody a nevýhody

V pojištění odpovědnosti za škodu je časový rozsah nastaven dle příčiny vzniku škody („loss occurrence“) anebo uplatnění nároku na náhradu škody („claims made“). S výjimkou profesní odpovědnosti se dnes používá převážně historický starší princip („loss occurrence“). Právní nárok na plnění z pojištění je podmíněn tím, že příčina vzniku škody nastala v době trvání pojištění. V pojištění velkých rizik bývá časový rozsah pojistné ochrany v daném pojištění založen na době uplatnění nároku na náhradu škody. Tento fakt je odůvodněn požadavky zajistitelů, a to s ohledem na velké škody v pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou vadným výrobkem, které se v historii objevovaly na pojistném trhu.

Každý ze zmíněných principů má své výhody i nevýhody, nicméně užívá se převážně jen historicky starší princip loss occurrence. Text práce se dále těmto principům věnovat nebude a zaměří se spíše na problematiku zajištění při pojištění odpovědnosti. [14]

6.3 Časový rozsah zajistné ochrany

V praxi je velice obtížné dosáhnout toho, aby se období, které pokrývá pojistná smlouva, shodovalo s platností pojistných smluv, u nichž příslušná část pojišťovaného rizika

je zajištěna jednou obligatorní zajistnou smlouvou. Z toho důvodu je velice důležité při koncepci zajistného programu pamatovat na specifika pojištění odpovědnosti za škodu a pro postoupení uvedených rizik najít co nejoptimálnější formu zajistné ochrany.

Vzhledem k tomu, že v proporcionálním zajištění se ručení zajišťovatele vztahuje většinou k počátku uzavřených pojistných smluv a v neproporcionálním zajištění je ručení míněno výhradně ručení za škody, používá se v názvech jednotlivých typů, pro něž je typ zajistné ochrany používán, odlišná terminologie.

V pojištění odpovědnosti za škodu lze vysledovat následující způsoby postoupení (cese) rizik do zajištění – časové upisovací báze, nazývané LORA, LOD a Claims made. [14]

6.3.1 LORA, zajistná ochrana od přistoupení rizika do zajistné smlouvy až do ukončení pojištění

LORA (Losses Occurring on Risks Attaching during the reinsurance contract period) zde označuje bázi roku předpisu (Underwriting Year Basis nebo Policy Issued Basis). Zajištění pokrývá příslušnou část škod v těch pojistných smlouvách vyhovujících zajistné smlouvě, které byly během platnosti zajistné smlouvy nově sjednány nebo prodlouženy (po dosažení jejich výročního data). Pokud bychom se omezili jen na škody, pak se tento režim LORA shoduje s režimem Business Written v proporcionálním zajištění.

Režim LORA ovšem není příliš typický pro neproporcionální zajištění, protože neodpovídá jeho charakteru. [1]

Zajistná ochrana na bázi LORA je báze ročního upisování, dále také Written business (obchod dle úpisu). Časový rozsah zajistné ochrany je koncipován tak, že pojistitel ceduje všechna rizika, která vzniknou na pojistných smlouvách, uzavřených či obnovených během platnosti dané zajistné smlouvy. Zajišťovatel pak hradí i případné škody nastalé po datu ukončení zajistné smlouvy.

Příkladem může být pojištění stavební a montážní, kde je pojištěno i více subjektů najednou v kontextu se vzájemnou odpovědností spolupojištěných osob. Stavební a montážní kontrakty jsou převážně víceletého charakteru, stejně jako související pojistné smlouvy. Zpravidla je jejich platnost vždy delší než jeden rok.

Zajišťovatelé, kryjící tato rizika, upsaná na bázi let, se často mohou podílet i na škodách, které vzniknou i několik let po ukončení její platnosti. Tento typ cese je tedy vhodný zejména

pro rizika, které se přijímají do pojištění na bázi časové ochrany dle vzniku škody („loss occurrence“). Pokud se tedy jedná o víceleté pojistné smlouvy PO za škodu, je pak vhodné postupovat takto rizika zajistiteli. Dále je vhodné takto cedovat rizika, která se mohou projevit až po několika letech, případně opakovaná pojistná plnění. Příkladem jsou veškerá poškození na zdraví, výplaty rentového typu, uhrazující osobám ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti apod.[14]

6.3.2 LOD – zajistná ochrana dle doby trvání zajistné smlouvy

LOD (Losses Occuring During the reinsurance contract period) zde označuje bázi roku vzniku škody. Zajištění pokrývá příslušnou část těch škod v pojistných smlouvách vyhovujících zajistné smlouvě, ke kterým došlo během platnosti zajistné smlouvy. Pokud bychom se opět omezili pouze na škody, pak se režim LOD shoduje s režimem Business in Force z proporcionalního zajištění.

Tento režim se nejčastěji využívá v neproporcionalním zajištění. Při velkém časovém odstupu mezi vznikem škody a jejím uplatněním ovšem může vzniknout problém, který řeší režim Claims Made z následujícího textu. [1]

Tento systém časové báze zajistné ochrany používají zajistitelé jako „Accounting years basis“ (báze účetního ročního úpisu), Business in force (obchod v síle, v moci).

Poskytování pojistného plnění je zde absolutně závislé pouze na datu nastání pojistné události. Pokud pojistná událost vznikla v době platnosti příslušné zajistné smlouvy, jsou pak zajistitelé povinni plnit.

Daný typ zajistné ochrany je vhodný také pro systém pojistných smluv v odpovědnost za škodu, sjednaných na bázi časového rozsahu pojistné ochrany dle příčiny vzniku škody. V takovémto případě musí pojistitel dbát na adekvátní cesi těchto rizik, případně obnovování zajistných smluv, aby se vyhnul nebezpečí nedostatečnému zajistnému krytí a tedy nezajištění smluv přesahujících svou účinností konec zajistné smlouvy. Tento problém lze vyřešit aplikací doložky o rozšířeném krytí, která stojí samozřejmě další zajistné.

Tento typ cedování rizika je tedy zpravidla vhodný pro pojistné smlouvy PO za škody, u nichž je stanovena roční délka pojištění. Je zde potřeba dbát na včasnost sjednání návazné zajistné smlouvy, aby nemohlo dojít problémům s krytím těchto rizik.[14]

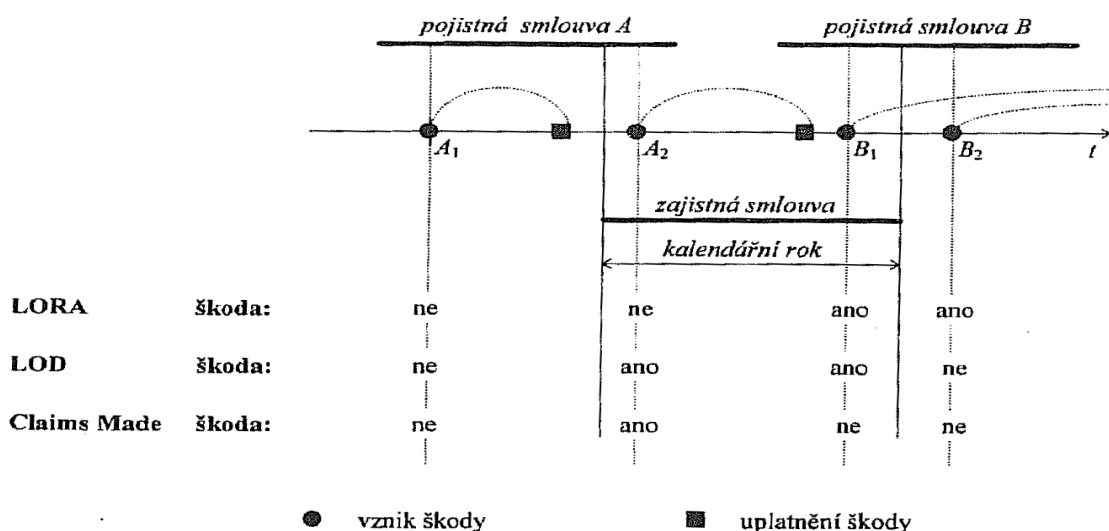
6.3.3 Claims made

Claims Made označuje bázi uplatnění nároku. Zajištění pokrývá příslušnou část těch škod v pojistných smlouvách, vyhovujících zajištění smlouvě, které byly uplatněny během platnosti zajištění smlouvy.

Tento režim se využívá především u těch pojistných produktů, kde vzhledem ke značnému časovému odstupu mezi vznikem škody a jejím uplatněním může dojít k neúnosnému zdražení škod (typické pro pojištění odpovědnosti v USA typu azbest aj.). Posunutí počátku časového odstupu až do okamžiku uplatnění nároku je spravedlivé v situaci, kdy prodleva v uplatnění nároku vznikla vzhledem k neznalosti takové možnosti.

Srovnání jednotlivých režimů zachycuje následující obrázek č. 2 na příkladu zajištění smlouvy sjednané na jeden kalendářní rok a dvou ročních pojistných smluv A a B. [1]

Časový rozsah zajištění ochrany na bázi uplatněného nároku na náhradu škody („claims made“) byl koncipován výhradně pro zajištění pojistných smluv s časovým rozsahem pojistné ochrany na stejném principu časové ochrany pojistného krytí. Použití takového systému je odůvodněno faktem, že je mnohdy velice problematické určit data příčiny vzniku pojistné události tak, jak je zmíněno v předchozím textu. Pojistitel v případě LORA anebo LOD nebyl schopen přiřadit škodu do příslušného roku zajištění.[14]

Obrázek 2: Jednotlivé typy ručení

Zdroj: [1]

6.4 Územní rozsah pojistné a zajistné ochrany

Provést úpravu zajistné smlouvy tak, aby plně vyhovovala potřebám pojistitele, není jednoduché. Územní rozsah zajistné ochrany předurčuje i územní rozsah ochrany pojistné. Problém je zde zejména v ochotě či neochotě příjemců rizika či jeho části (zajistitelů či soupojistitelů) akceptovat dané riziko, co se týče územního rozsahu požadované ochrany. V případě zajištění je zde problém v příjmu rizika v rozsahu standardně uzavíraných obligatorních zajistných smluv, dále při sjednávání speciální akceptace, případně při sjednávání zajistných smluv fakultativních. Proto některé pojistné produkty vyjímají ze základního rozsahu určitá rizika. To je především závislé na možnosti dané riziko postoupit či ne.

V PO za škodu je územní rozsah často vymezen státem, s výjimkou sdruženého pojištění pro cesty a pobyt, PO vozidel, letadel apod. V pojištění podnikatelských rizik je územní rozsah často vymezen prostorem, kde daný subjekt působí, vyvíjí své aktivity a práce. V profesní odpovědnosti je územní rozsah také často vymezen státem.

V mnoha případech však lze územní působnost rozšířit i na celý svět, například PO za vady výrobku apod., a to samozřejmě s ohledem na riziko přijímané do pojištění a rovněž s ohledem na výluky uplatněné ze zajistné ochrany v obligatorní zajistné smlouvě.[14]

6.5 Alternativní přenos rizik (ART)

V oblasti zajištění (ale i pojištění obecně) se proto začínají prosazovat nové trendy označované globálně jako alternativní přenos rizik (ART z anglického Alternative Risk Transfer). Ty se snaží čelit novým typům a zvětšujícím se rozsahům rizik prostředky mimo oblast klasického pojištění a zajištění. Motivem ART je snaha najít dostupnější levnější a jednodušší prostředky pojištění a zajištění ve srovnání s klasickým řešením. Dochází zde k tomu, že pojistně-technické jsou řešeny pomocí nástrojů, které nemají primárně pojistně-technický charakter.

ART označuje především metody přenosu rizik. Mezi typické rysy ART metod patří:

- víceletý charakter,
- současné pokrytí celé skupiny rizik,
- přizpůsobení smluv potřebám jednotlivých klientů,
- cese rizik neuskutečnitelná tradičními metodami (posunutí hranic pojistitelnosti),

- zvýraznění prvků samopojištění,
- redukce morálního hazardu za strany zajištěných subjektů,
- sekuritizace pojistných rizik jejich převodem do podoby cenných papírů nebo derivátů. [1]

6.5.1 Nositelé rizika v ART v rámci pojištění odpovědnosti

Jako nositele rizika v rámci ART zde uvedeme následující:

- kaptivní pojišťovny,
- samopojištění,
- RRG,
- Pooly,
- multiprodukty,
- kapitálové trhy.

Jsou zde uvedeny hlavně nositelé, kteří se zabývají nějakou formou PO. V rámci ART existují i další nositelé, kteří v této práci uváděni nebudou.

Kaptivní pojišťovny

V posledních letech se riziko ve velkých nadnárodních společnostech přenáší prostřednictvím kaptivních pojišťoven. Takováto velká společnost vytvoří dceřinou společnost za účelem, aby přijímala některá z jejich pojistitelných i nepojistitelných rizik. Nejběžnějším druhem pojištění, které kaptivní pojišťovny poskytují, je odpovědnostní pojištění a pojištění právní ochrany.

Kaptivní pojišťovna je tedy jednoduše brána jako pojistitel, jehož primárním cílem je krytí rizika spojená s vlastní činností zakladatelského subjektu. Funguje tedy jako zakladatelská vnitropodniková pojišťovna. Často jsou takovéto společnosti situovány v daňově příznivých oblastech.[4][23]

Samopojištění

Tento jev je typický především pro USA, které má samopojištění legislativně regulováno. Zaměření je zde především na oblast PO za zaměstnance (workers compensation), ale objevuje se i v jiných typech odpovědnostního pojištění (odpovědnost občana, POV, odpovědnost za výrobek apod.) a v pojištění majetku. Aby zaměstnavatel získal příslušné

oprávnění k provozování tohoto pojištění, musí splňovat požadavky regulačních orgánů včetně řady finančních požadavků (např. tvorba regulovaných rezerv). [1]

RRG (Risk Retention Groups)

Tyto vzájemné pojišťovny začaly vznikat od poloviny let 20.stol. v USA jako reakce na ohromný boom odpovědnostního pojištění (to zaujímá v USA, kde jsou odpovědnostní žaloby velmi běžné, podstatný díl komerčního pojištění). Tyto subjekty přebírají odpovědnostní rizika svých členů, kteří do nich ovšem musí vkládat potřebný kapitál. [13][1]

Pooly

Ať už pooly soupojistné nebo zajistné se rovněž někdy řadí mezi formy ART, protože jejich cílem je sdružováním pojistitelů, zajistitelů a dalších subjektů mobilizovat dostatečné kapacity pro krytí velkých rizik. Velmi často jsou organizovány na národní bázi pro speciální třídu rizik. V rámci PO je dobré zmínit např. státní pooly pro PO za zaměstnance v USA. [1]

Multiprodukty

V dnešní době již existuje velké množství metod ART. Jedním z důležitých nástrojů kromě finančního zajištění, pojistných dluhopisů, pojistných opcí, swapů a dalších jsou v rámci PO multiprodukty.

Multiprodukty na základě jedné smlouvy kryjí několik rizik po dobu několika let a zahrnují tak do pojistné smlouvy většinou pojistné či zajistné na dostatečně dlouhou dobu. Příkladem je krytí rizika požáru, přerušení provozu a odpovědnosti za škodu po dobu deseti let. Výhodou je zde redukce administrativních nákladů, nižší cena, větší transparentnost apod. [1]

7 Metodika pro praktickou část práce

7.1 Ukazatele vývoje pojištění a pojišťovnictví

Abychom mohli zhodnotit vývojové trendy v PO, potřebujeme znát patřičné ukazatele a analyzovat jejich vývoj. K celkovému posouzení úrovně a vývoje trhu je potřeba také vybrat ukazatele, využívané nejen v rámci jednoho státu, ale po celém světě. Těmito ukazateli se hodnotí především efektivita využití zdrojů na vynaložení nějakých prostředků.

7.1.1 Ukazatele úrovně pojistného trhu

V následujícím textu jsou uvedeny a popsány některé vybrané hlavní ukazatele úrovně pojistného trhu, a to včetně ukazatelů doplňkových. Následně jsou rozebrány hlavní ukazatele používané v praktické části práce.

Pojistný trh pak charakterizují především následující ukazatele:

- pojistné plnění,
- předepsané pojistné,
- pojištěnost,
- počet uzavřených pojistných smluv,
- počet komerčních pojišťoven,
- počet zaměstnanců,
- počet pojistných událostí,
- poměrové ukazatele,
 - o pojistné na jednu pojistnou smlouvu,
 - o pojistné plnění na jednu pojistnou událost,
 - o škodovost,
- další ukazatele. [3]

Pojistné plnění

V případě, když dojde k realizaci rizika krytého pojistnou smlouvou, dle pojistných podmínek je klientovi vyplaceno pojistné plnění. Pojistné plnění je tedy částka, kterou pojistitel platí pojištěnému klientovi.

V rámci PO za škodu nelze jednoznačně oddělit pojistné plnění jako plnění v neživotním pojištění, neboť z předchozího textu je zřejmé, že PO kryje škody nejen na majetku, ale i na zdraví apod. Pojistná plnění v neživotním pojištění je vypočteno jako ztráta

na majetku, v životním pojištění se často předem stanovuje částka v pojistné smlouvě. V rámci PO není jisté, zda pojišťovna bude muset plnit či nebude, dokonce jestli plnění nenastane opakovaně za dobu trvání pojistné smlouvy. [3] [4]

Pojištěnost

V každé lokalitě existuje určitý soubor předmětů, majetku, osob a jiných jevů, které lze pojistit. Pokud chceme změřit úroveň schopnosti pojistného trhu získat část těchto souborů, použijeme ukazatel pojištěnosti. Je vyjádřen jako poměr předepsaného pojistného k hrubému domácímu produktu v běžných cenách a uvádí se v procentech. [3]

Předepsané pojistné

Hodnocení výkonnosti komerčních pojišťoven v příslušném období se provádí často pomocí předepsaného pojistného. Pokud chceme hodnotit výkonnost pojistného trhu, děláme to především pomocí souhrnu produkcí všech pojišťoven v určité lokalitě. Pokud chceme zjistit podíl či umístění určité pojišťovny na trhu, vždy to budeme převážně provádět pomocí předepsaného pojistného. [3]

Výše předepsaného pojistného je ovlivněna mnoha faktory, především počtem uzavřených pojistných smluv, velikostí smluvně sjednaných pojistných částek, přístupem k ocenění tohoto rizika a druhem daného rizika. Vývojové trendy pojistných trhů lze také dobře sledovat meziročními změnami těchto veličin, především z dlouhodobého hlediska.

V našem případě pak můžeme při samostatném náhledu na neživotní pojištění sledovat podíl jednotlivých druhů PO na trhu neživotního pojištění apod. [4]

Škodovost

Procentní poměr mezi pojistným plněním a přijatým pojistným zachycuje ukazatel označovaný jako škodovost. Na tomto ukazateli je postaven například bonus/malus systém, kde na základě příznivé či nepříznivé škodovosti může být klientovo pojistné pozitivně i negativně ovlivněno.

Hodnota škodovosti by neměla přesahovat čisté (Netto) pojistné, což je zaplacené pojistné po odečtení vypočtených správních nákladů pojistitele. Pokud tento ukazatel přesahuje Netto pojistné, dochází pak k ekonomické nestabilitě daného pojištění. [4]

Počet pojišťoven

Vyspělost určitého pojistného trhu lze také zachytit ukazatelem počtu pojišťoven. Počet komerčních pojišťoven jako ukazatel je celosvětově užíván a kromě úrovně trhu může také podat informace o jeho vyspělosti a jakým způsobem je regulován. [4]

Ostatní ukazatele úrovně pojistného trhu

Lze následně sledovat mnoho dalších dostupných ukazatelů, které vypovídají o úrovni pojistného trhu. Analýzou dalších ukazatelů úrovně pojistného trhu jako počet zaměstnanců, počet uzavřených smluv, průměrné pojistné na jednu pojistnou smlouvu, koncentrace pojistného trhu a dalších lze zachytit nejen úroveň trhu, ale i produktivity zaměstnanců pojišťovny, pracovní efektivnost v pojišťovnách apod. Proto je důležité se správně orientovat mezi jednotlivými ukazateli a využít ty správné pro zachycení toho, co je potřebné a v dané problematice účelné. [4]

7.2 Analýza časových řad

Časové řady, hlavně z ekonomické praxe mohou být rozloženy na několik složek:

- trend,
- sezónní složka,
- cyklická složka,
- reziduální složka.

Rozklad časové řady je motivován nadějí, že se v jednotlivých složkách rozkladu snadněji podaří identifikovat pravidelné chování řady než v původní nerozložené řadě.

V rámci práce bude rozebírána především trendová složka. Trend odráží dlouhodobé změny v průměrném chování časové řady (dlouhodobý růst nebo pokles). Trendová složka vznikla v důsledku působení sil, které systematicky působí jedním směrem. V případě sledování vývoje PO těmito silami mohou být např. růst trhu, HDP apod. [2]

7.3 Kvalitativní a kvantitativní předpovědi

Kvalitativní předpovědi jsou většinou založeny na názoru odborníků (expertů) a mají subjektivní charakter.

Kvantitativní předpovědi jsou vlastně extrapolací minulých a současných hodnot do budoucnosti na základě objektivních matematických postupů. [2]

7.4 Popis trendu matematickými křivkami

Při předpokladu, že analyzovaná řada má tvar:

$$y(t) = T.r.(t) + E(t)$$

potom můžeme mít následující trendy:

- konstantní,
- lineární,
- kvadratický,
- exponenciální trend,
- logistický trend,
- Gompertzova křivka.

Pro volbu trendové křivky existují některé informativní testy, na základě kterých následně volíme patřičný trend. [2]

7.5 Metoda klouzavých průměrů

Metoda klouzavých průměrů patří k adaptivním přístupům při vyrovnání trendové složky v časové řadě. Adaptivní přístupy lze charakterizovat tak, že jsou schopny pracovat s trendovými složkami, které mění v čase globálně svůj charakter.

Klouzavý průměr je vlastně lineární kombinace členů původní časové řady.

V praktické části práce je použit softwarový nástroj Statgraphic Centurion, který často také pracuje s klouzavými průměry. V následujících kapitolách bude představen nejen samotný program, ale i použité způsoby výpočtu. [2]

7.6 Prognózy pomocí softwaru Statgraphics Centurion s využitím modelu ARIMA

V SW Statgraphic je postup navržený tak, aby predikoval budoucí hodnoty časových řad. Časová řada se skládá z řady následných číselných údajů získaných v rovnoměrně rozmístěných intervalech. Modely, které nám zde připravují předpovědi budoucích hodnot, jsou klouzavé průměry, náhodná procházka (random walk), různé druhy exponenciálních trendů, trendové modely a hlavně parametrické modely ARIMA (ARIMA je zkratka vycházející z názvu Autoregressive integrated moving average). Prognóza je zde vypočtena tak, že srovnává výhodnost až pěti modelů v jednom okamžiku.

7.6.1 Metody analýzy a prognózy vývoje

Důvodem pro výběr prognostických modelů ARIMA je jejich obecnost a také jejich obsah. Tyto modely obsahují nejen ostatní modely, ale i zvláštní případy. ARIMA modely vyjadřují pozorování v čase t jako lineární funkci předchozího pozorování, aktuální chybovou podmínku a lineární kombinaci předchozí chybové podmínky.

Obecnou podobu modelu lze snadno vysvětlit pomocí zpětných operátorů B , které fungují na základě časových indexů hodnot zadaných dat jako $B^j Y_t = Y_{t-j}$. Využitím těchto operátorů pak model lze vyjádřit v následující podobě.

$$\begin{aligned} & (1 - B - B^2 - \dots - B^P)(1 - B^s - B^{2s} - \dots - B^{Ps})(1 - B)^d(1 - B^s)^D Z_t \\ & = (1 - B - B^2 - \dots - B^q)(1 - B^s - B^{2s} - \dots - B^{Qs})a_t \end{aligned}$$

kde

$$Z_t = Y_t - \mu$$

Úroveň modelu je pak často brána podle toho, jaký ARIMA $(p,d,q) \times (P,D,Q)$ model uvažujeme. Skládá se tedy z několika složek, kterými jsou:

- nesezónní autoregresní složka řádu p ,
- nesezónní diference řádu d ,
- nesezónní klouzavý průměr řádu q ,
- sezónní autoregresní složka řádu P ,
- sezónní diference řádu D ,
- sezónní klouzavý průměr řádu Q .

Přesto, že obecný model vypadá hrozivě, nejčastěji se užívají modely, které jsou poměrně jednoduché zvláštní případy.

Tento postup je určený především pro uživatele, kteří chtějí zvolit svůj vlastní model. Je zde ještě možnost volby automatické předpovědi. Automatická předpověď se pak snaží vybírat z různých modelů ten nejlepší, pasující nejlépe podle zadaných kritérií.

Příklady některých modelů jsou uvedeny v následujícím textu, vzorce jsou uvedeny pouze u vybraných modelů.

Speciálními jednoduchými případy jsou tedy následující:

■ AR (1) – autoregresní model prvního řádu

Pozorování v čase t je vyjádřeno jako průměr plus násobek odchylky od průměru v předchozím období plus náhodný šok. Model má následující tvar:

$$Y_t = \mu + \phi_1(Y_{t-1} - \mu) + a_t$$

■ AR (2) – autoregresní model druhého řádu

Pozorování v čase t je vyjádřeno jako průměr plus násobek odchylek od průměru ve dvou předchozích období plus náhodný šok. Model má pak následující tvar:

$$Y_t = \mu + \phi_1(Y_{t-1} - \mu) + \phi_2(Y_{t-2} - \mu) + a_t$$

■ MA(1) – klouzavý průměr prvního řádu

Pozorování v čase t je vyjádřeno jako průměr plus náhodný šok v současném období plus násobek náhodného šoku v období předchozím.

$$Y_t = \mu + a_t - \theta_1 a_{t-1}$$

■ MA(2) – klouzavý průměr druhého řádu

Pozorování v čase t je vyjádřeno jako průměr plus náhodný šok v současném období plus násobek náhodného šoku dvou předchozích období.

$$Y_t = \mu + a_t - \theta_1 a_{t-1} - \theta_2 a_{t-2}$$

■ ARMA (1,1) – kombinovaný model prvních dvou zmíněných případů.

Pozorování v čase t je zde vyjádřeno jako průměr plus násobek odchylek od průměru v předchozí časové periodě plus náhodný šok v současném období plus násobek náhodného šoku předcházejícího období.

$$Y_t = \mu + \phi_1(Y_{t-1} - \mu) + a_t - \theta_1 a_{t-1}$$

■ ARIMA(0,1,1) – klouzavý průměr prvního řádu aplikován na první diferenci.

Klouzavý průměr prvního řádu je zde aplikován na první rozdíly. Rozdíl současného období a předchozího období se vyjadřuje jako náhodný šok při současném období plus násobek náhodného šoku předchozího časového období následovně:

$$Y_t - Y_{t-1} = a_t - \theta_1 a_{t-1}$$

Lze prokázat, že tento model je ekvivalentem k modelu jednoduchého exponenciálního vyrovnání modelu.

- ARIMA(0,2,2) – klouzavý průměr druhého řádu aplikován na druhé diference.

Klouzavý průměr druhého řádu se použije na druhé rozdíly. Rozdíl z rozdílů je vyjádřen jako náhodný šok nebo jako současnost plus násobky náhodných šoků na dvou předchozích obdobích:

$$(Y_t - Y_{t-1}) - (Y_{t-1} - Y_{t-2}) = a_t - \theta_1 a_{t-1} - \theta_2 a_{t-2}$$

Tento model je ekvivalentem „Holtova“ lineárního exponenciálního modelu.

- ARIMA (0,1,1)x(0,1,1) – ten zahrnuje sezónní a nesezónní klouzavé průměry prvního řádu

Pozorování v čase t je vyjádřeno kombinací pozorování z předchozího období plus diference mezi poslední periodou a jejím protějškem z předchozího období plus násobek šoku, který zasáhl systém v současné periodě a ve dvou periodách předcházejících.

$$Y_t = Y_{t-s} + Y_{t-1} - Y_{t-s-1} + a_t - \theta_1 a_{t-1} - \vartheta_1 a_{t-s} + \theta_1 \vartheta_1 a_{t-s-1}$$

Mnoho ekonomických časových řad se sezónními komponenty může být vyhlazeno tímto modelem. [24]

7.7 Vícekriteriální rozhodování

Praktická část práce se také zabývá produkty PO v komerčních pojišťovnách. V rámci této kapitoly bude zahrnut příklad výběru optimální alternativy PO v občanském životě. Proto je potřeba, abychom si přiblížili metodu vícekriteriálního rozhodování, která se v takovémto případě dá dobře aplikovat. V rámci toho zde vymežíme metody ohodnocení alternativ a metody stanovení vah kritérií, spadající pod více kriteriální rozhodování.

V úlohách vícekritériálního rozhodování máme určenou množinu n variant, které jsou ohodnoceny na základě m kritérií. Cílem rozhodování je vybrat variantu, která je podle daných kritérií ohodnocena nejlépe a je tedy optimální variantou.

Množinu přípustných variant můžeme mít zadanou ve formě konečného seznamu, v takovém případě mluvíme o vícekritériálním hodnocení variant. Je-li množina přípustných variant vymezena souborem podmínek, které rozhodovací alternativy musí splňovat, aby byly přípustné, tak v takovém případě se jedná o vícekritériální programování.

Jestliže je rozhodovací problém formálně definován jako rozhodovací systém, potom nalezení optimální alternativy znamená výběr alternativy s nejvyšším ohodnocením:

Optimální alternativa = $(H^j)_{max}$, když platí:

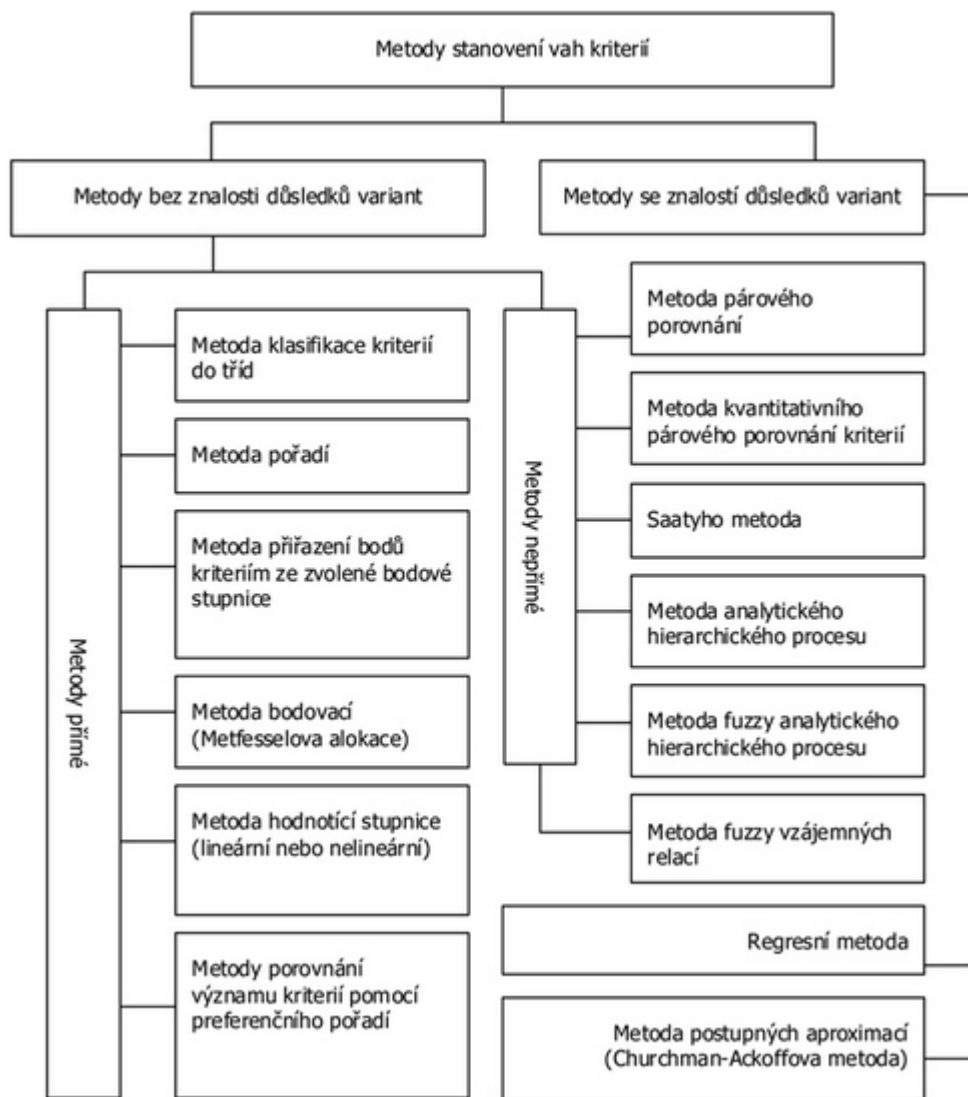
$$H^j = \sum_{i=1}^m (v_i * h_i^j)$$

Důležitost i -tého kritéria pro $i=1,2,\dots,m$; h_i^j je ohodnocení j -té alternativy pro i -té kritérium.

Jednotlivé dílčí hodnoty v_i se stanoví metodami stanovení vah kritérií, které budou uvedeny v následujícím textu. [22]

7.7.1 Metody stanovení vah kritérií

Získat přímo hodnoty vah je značně problematické a skoro nemožné. Na základě subjektivních informací od uživatele vytvářejí odhad těchto vah, ale zde je potřeba dobrá znalost vah kritérií, a tím i jejich důležitosti. Dle informací, které jsou do rozhodovacího procesu třeba, je možné metody stanovení vah kritérií rozdělit do dvou skupin, které znázorňuje následující obrázek. [22]

Obrázek 3: Vybrané metody stanovení vah kritérií

Zdroj: www.rozhodovaciprocesy.cz

Často užívané a univerzální metody jsou metoda párového srovnávání (Fullerova metoda, metoda Fullerova trojúhelníku) a metoda kvantitativního párového srovnávání kritérií (Saatyho metoda). [22]

7.7.1.1 Metoda párového srovnávání (Fullerova metoda)

Metoda párového srovnávání se objevuje ve více modifikacích při zjišťování preferenčních vztahů dvojic kritérií. V nejjednodušší modifikaci metody se zjišťuje počet preferencí vzhledem ke všem ostatním kritériím. Probíhá tak, že zjišťujeme preference kritéria uvedeného v řádku před kritériem ve sloupci. Pokud je, zapíše se do příslušného políčka 1

v opačném případě 0. Podle počtu preferencí jednotlivých kritérií se následně normované váhy stanovují takto:

$$v_i = \frac{f_i}{m(m-1)/2}$$

Hodnota f_i je zde počet preferencí i -tého kritéria, m je počet kritérií a $m(m-1)/2$ je počet uskutečněných srovnání.

Stanovení vah pomocí předchozího vzorce s sebou nese i určité nevýhody, proto v praktické části budeme používat vztah, který je literatuře uveden také a má následující tvar:

$$k_i = n + 1 + p_i,$$

p_i je zde pořadí i -tého kritéria v jeho preferenčním uspořádání. Tyto váhy jsou nenormované a je potřeba je dále normovat.

Využívat zde budeme také modifikace uvedené metody, která bere v úvahu indiferentnost (stejnou významnost) kritérií. V tomto případě do buněk nezapisujeme pouze 1 a 0, ale také 0,5. [22]

7.7.2 Metody ohodnocení alternativ

Stanovení dílčího ohodnocení alternativ (variant) nebo porovnání užitku jednotlivých variant je založeno na rovnici z úvodu této kapitoly. Je jasné, že je potřeba rozlišovat maximalistická a minimalistická kritéria. Užitek se pak vyjadřuje reálným číslem a každá rozhodovací metoda používá jiný princip tohoto určení. O konečné výhodnosti varianty rozhodneme dle součtu užiteků dané varianty. Jednotlivé užitky je nejprve potřeba upravit dle preferencí kritérií (vynásobit jejich vahami).

Při ohodnocení alternativ se používají metody z předchozího textu, především metoda párového srovnávání (Fullerova metoda), Saatyho metoda a analytická hierarchická metoda (AHM). Výsledkem je dílčí ohodnocení h_i^j j -té alternativy pro i -té kritérium podle vzorce z úvodu kapitoly. Za optimální rozhodnutí je považován výběr alternativy s maximálním ohodnocením H^j . [22]

8 Mezinárodní porovnání vývojových trendů v pojištění odpovědnosti

Práce bude porovnávat vývojové trendy pomocí ukazatelů, které byly uvedeny v předchozí kapitole. Zaměříme se zde podrobněji na vývoj jednotlivých ukazatelů v ČR a následně bude provedeno srovnání s Evropským trhem. Data, která jsou zde použita, jsou z běžně dostupných zdrojů, ukazatele pro český trh jsou získány z výročních zpráv ČAP, ukazatele pro porovnání s Evropou jsou pak získány z dostupných internetových databází. V této práci jsou konkrétně použita dostupná data z Insurance Europe. Insurance Europe je pojišťovací a zajišťovací federace tvořená 34 členy, každý jednotlivý člen je národní pojišťovací asociace (v ČR je to ČAP).

V rámci této kapitoly budeme analyzovat zvláště vývoj pro PO v občanském životě, zvláště pro podnikatele a odděleně také bude rozebráno POV.

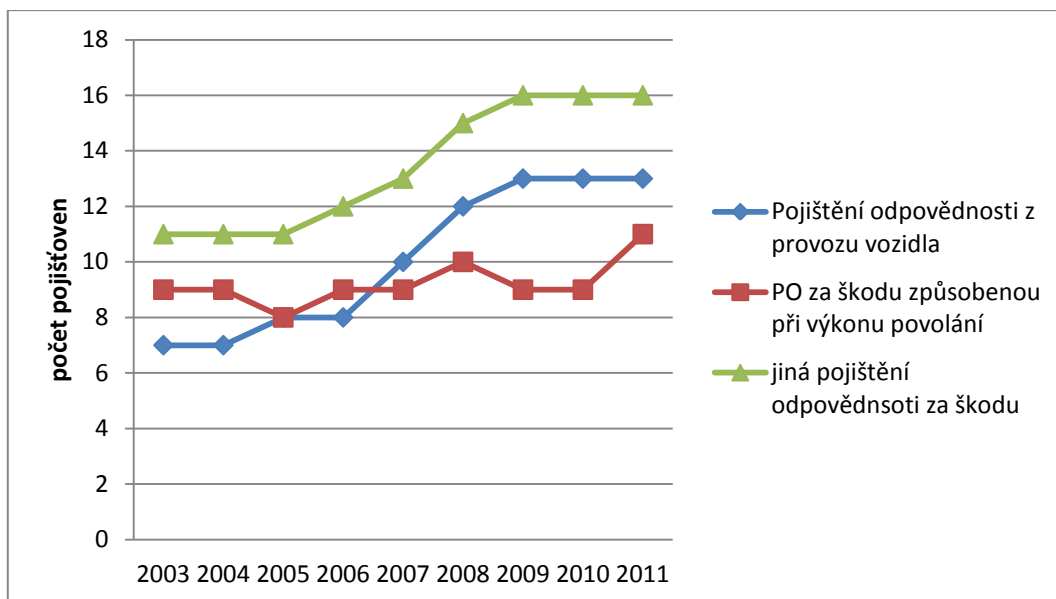
8.1 Vývoj na trhu pojištění odpovědnosti občanů

8.1.1 Pojištění odpovědnosti občanů v České republice

Tabulka č. 1 zachycuje počty pojišťoven nabízejících PO pro občany v jednotlivých letech. Je zde patrný nárůst počtu pojišťoven po vstupu ČR do EU. V posledních letech sledovaného období se již počty nijak neměnily. Z grafu na obrázku č. 4 můžeme usoudit, že vstup ČR do EU měl zásadní vliv na nárůst hodnot tohoto ukazatele a po velkém nárůstu od roku 2005 se růst zastavil v roce 2009. Lze zde pouze konstatovat, že zastavení tohoto růstu je způsoben ekonomickou krizí, která v tomto časovém horizontu postihla ČR.

Občanská odpovědnost	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PO z provozu vozidla	7	7	8	8	10	12	13	13	13
PO za škodu způsobenou při výkonu povolání	9	9	8	9	9	10	9	9	11
jiná PO za škodu	11	11	11	12	13	15	16	16	16

Tabulka 1: Počty pojišťoven nabízejících produkty pojištění odpovědnosti občanů v České republice

Obrázek 4: Počty pojišťoven nabízející pojištění odpovědnosti pro občany

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

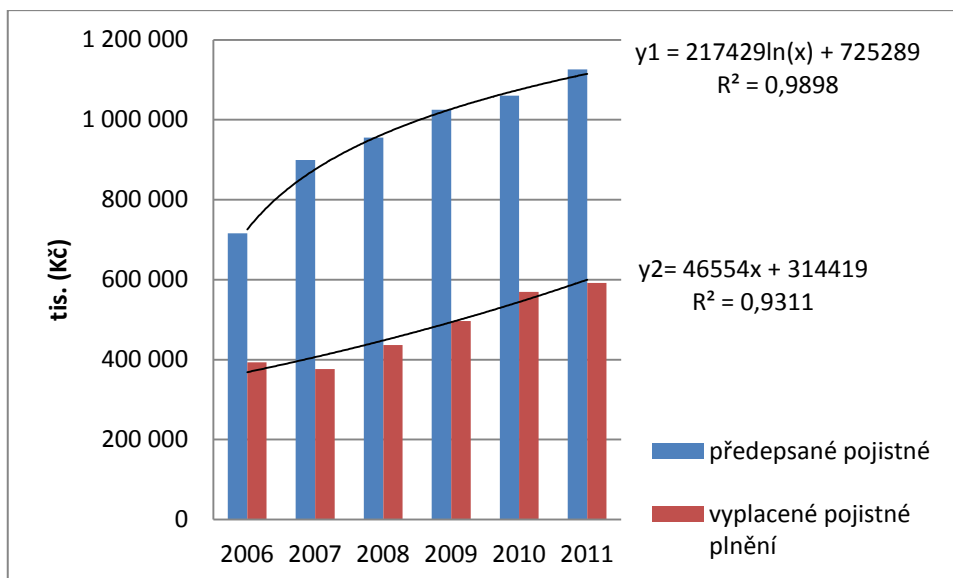
Vývoj předepsaného pojistného v ČR v letech 2006-2011 znázorňuje obrázek č. 5. V obou případech je patrné, že oba ukazatele vykazují ve sledovaném období rostoucí tendenci.

Škodní poměr na předepsaném pojistném v tomto období kolísal od 42% do 55%, v průměru však činil kolem 50%.

Z grafu je dále patrné, že každý ukazatel má odlišný trend. V případě předepsaného pojistného nejlépe zachycuje trend logaritmická funkce s vysokou hodnotou $R^2=0,9898$. Při odhadování budoucího vývoje je potřeba nejprve funkci zlogaritmovat a až poté odhadovat budoucí hodnoty. Vyplacené pojistné plnění nejlépe popisuje trend lineární s hodnotou koeficientu $R^2=0,9311$.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
předepsané pojistné (tis. Kč)	716 181	899 591	955 084	1 025 253	1 060 322	1 125 824
vyplacené pojistné plnění (tis. Kč)	393 402	376 844	436 495	496 327	569 144	591 932
Počet vyřízených pojistných událostí	56 324	52 026	55 990	59 613	65 886	68 819
počet nevyřízených pojistných událostí	11 276	16 533	22 998	22 841	31 043	29 610
plnění na 1 vyřízenou PU (Kč)	6 985	7 243	7 796	8 326	8 638	8 601

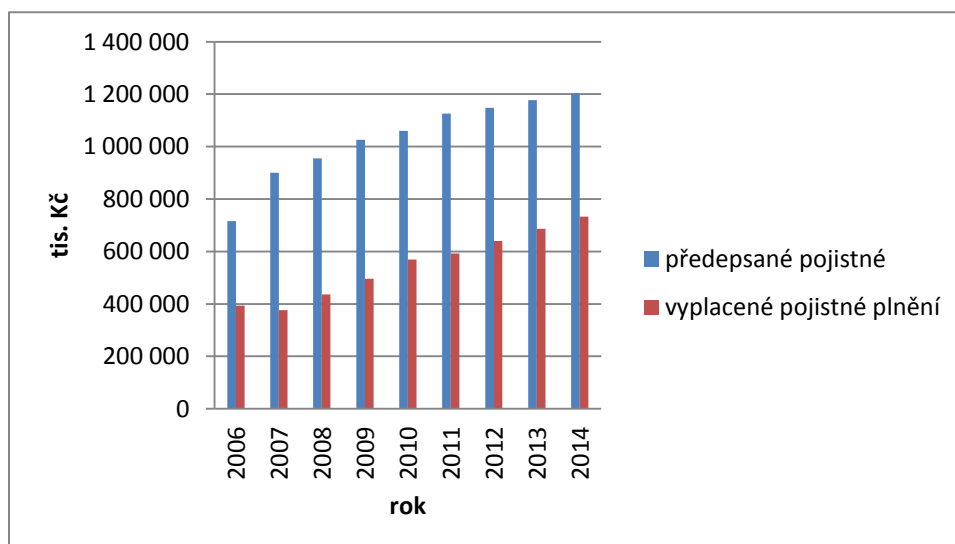
Tabulka 2: Hodnoty základních ukazatelů pojištění odpovědnosti v České republice

Obrázek 5: Vývoj předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

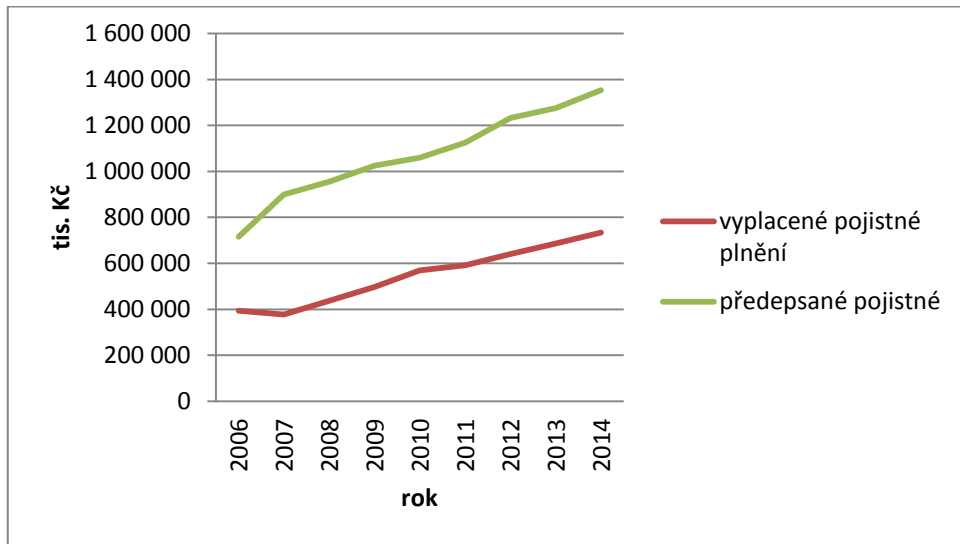
Na následujícím obrázku č. 6 jsou odhadnuté hodnoty na následující 4 roky. Je zde patrné, že pokud by byly zachovány stávající trendy, mohly by zde nastat určité problémy. Škodní kvóta, která dosud činila v průměru 50%, by zde mohla vzrůst až na 63%.

Obrázek 6: Vlastní odhad budoucích hodnot ukazatelů pojištění odpovědnosti

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

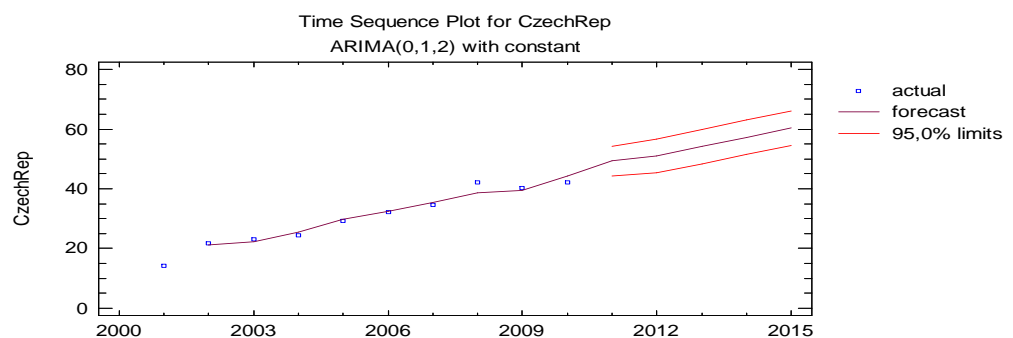
Předepsané pojistné má stále rostoucí trend a i v následujících letech můžeme tedy očekávat nárůst předepsaného pojistného kolem 100 mil. Kč za rok. V takovém případě lze do budoucna očekávat stabilní rostoucí trend obou sledovaných veličin.

Obrázek 7: Předpovědi pomocí modelu ARIMA

Zdroj: Vlastní úprava dle [24]

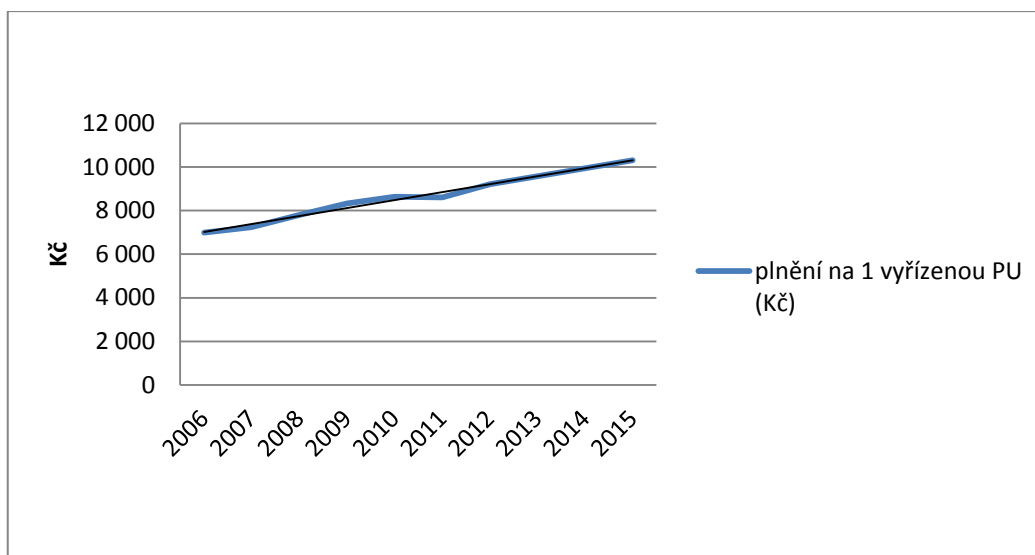
Obrázek č. 8 zachycuje předpokládané hodnoty průměrného pojistného z PO na jednoho obyvatele v ČR nejen během období, ve kterém jsou skutečná data k dispozici, ale také zobrazujeme odhadnuté hodnoty a rezidua. Pro časové období po konci časové řady ukazuje 95% limity pro prognózy. Tyto limity ukazují, kde budou pravděpodobně hodnoty v následujících letech s 95% jistotou za předpokladu, že je vybrán vhodný model pro tato data.

Obrázek 8: Vývoj a prognóza předepsaného pojistného PO na jednoho obyvatele ČR

Zdroj: [24]

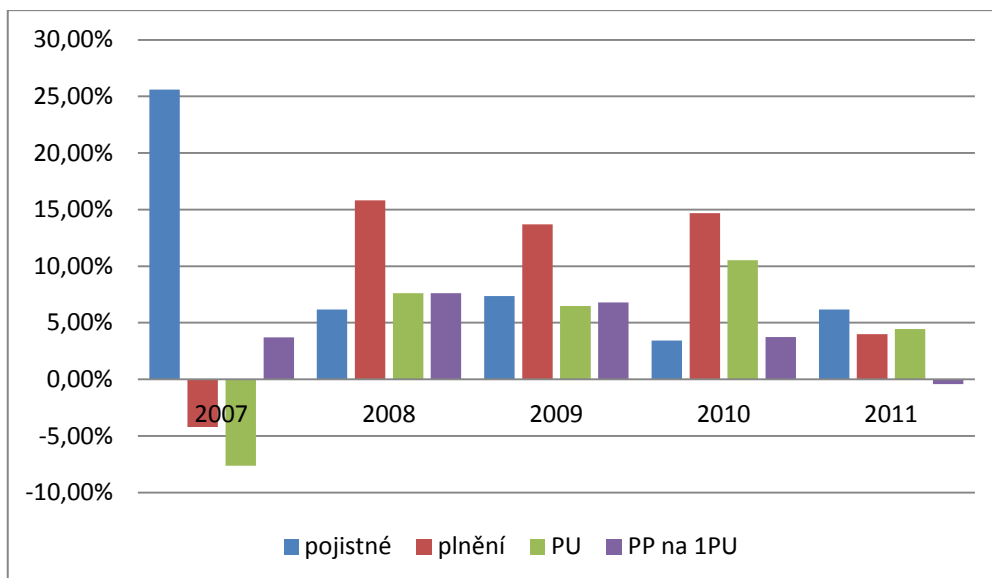
Při zaměření na škody můžeme sledovat, jakým způsobem se vyvíjí průměrná škoda v tomto pojištění. Od počátku sledovaného období je vidět, že průměrná škoda, která vznikne při PO, neustále roste. Tuto časovou řadu nejlépe popisuje lineární funkce $y=365,66x+6651,8$ s hodnotou koeficientu $R^2=0,9389$. Při odhadu budoucích pojistných plnění na jednu pojistnou událost můžeme zjistit, že v následujících letech (při zachování tohoto trendu) můžeme očekávat růst průměrné škody až přes 10 000 Kč na jednu pojistnou událost.

Obrázek 9: Průměrná škoda a její vývoj

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Na obrázku č. 10 jsou grafy meziročních přírůstků jednotlivých ukazatelů. Vidíme, že ve zkoumaném období jsou téměř všechny přírůstky kladné. Vyplacené pojistné plnění zde však roste mnohem rychleji. Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, mohla by nastat situace, kdy předepsané pojistné bude v budoucnosti nedostatečné. Počet pojistných událostí každý rok narůstá, v průměru o více než 5% stejně jako průměrné pojistné plnění.

Obrázek 10: Meziroční přírůstky jednotlivých ukazatelů

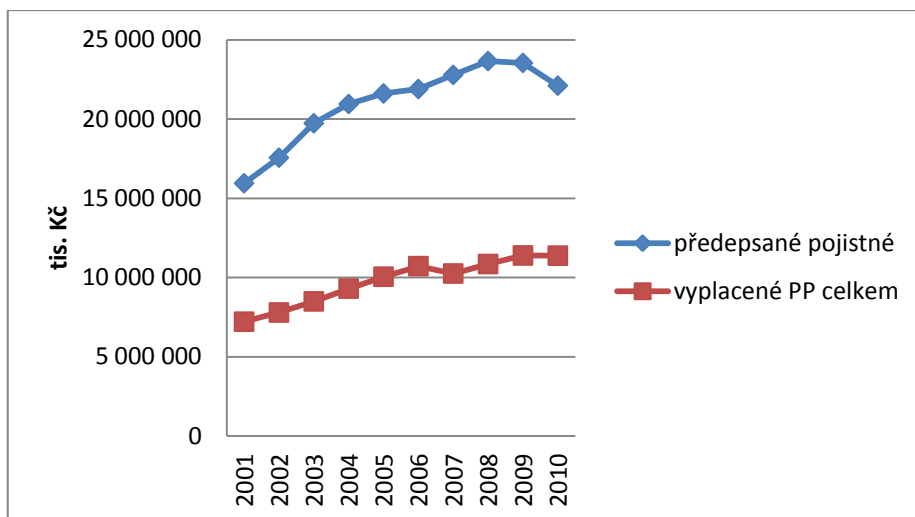
Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

8.2 Analýza dat povinného ručení v České republice

POV je nezbytným produktem pro užívání vozidla a jeho důležitost se pokusíme vystihnout v následujícím textu. Data v podobě časových řad jsme získali opět z výročních zpráv ČAP. Na základě těchto dat byly vypočteny i některé další ukazatele. Pomocí nich budeme charakterizovat jeho stále se zvyšující význam v ČR.

Analýza minulých dat je základem praktické části o POV. Zaměříme se na vývoj jednotlivých ukazatelů v čase.

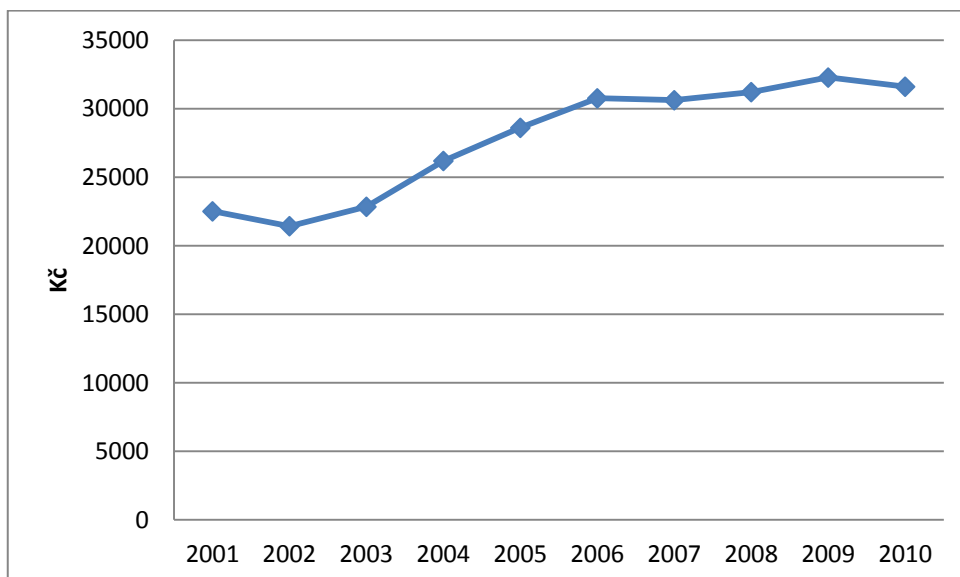
Základními ukazateli jsou předepsané pojistné a vyplacené pojistné plnění, které jsou na následujícím obrázku č. 11, a to od roku 2001 do 2010. Z dlouhodobého hlediska obě veličiny rostou. Předepsané pojistné ve sledovaném období vzrostlo o více než 38% i navzdory tomu, že na konci sledovaného období je značný pokles hodnot předepsaného pojistného, především vlivem značných slev pojišťoven, které se začaly uplatňovat v tomto produktu. Červená křivka značí vyplacené pojistné plnění, to tvoří značnou část nákladů a téměř v celém období neustále roste. Plnění roste ve sledovaném období o téměř 58%, což je ještě významnější růst než u přijatého pojistného. Toto, jak si ukážeme v následujícím textu, znovu způsobilo problémy a z toho důvodu do budoucna bude předepsané pojistné a tím i cena POV stoupat.

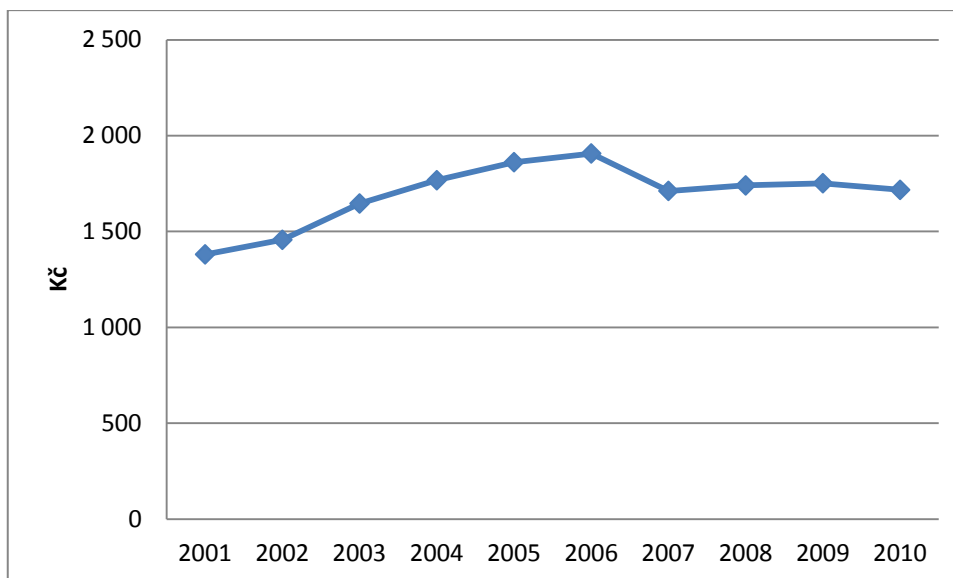
Obrázek 11: Vývoj předepsaného pojistného a pojistného plnění 2001-2010

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Kromě vyplaceného pojistného plnění jsou stále rostoucí náklady na pojistná plnění, které zahrnují tvorbu rezerv, odškodňování, platby složkám IZS apod. To zvyšuje i další ukazatele, které mají zajisté negativní vliv na ekonomiku POV. Tyto zmíněné fakty si ukážeme na následujících obrázcích č. 12 a 13, kde je zachycena průměrná škoda a průměrné pojistné plnění.

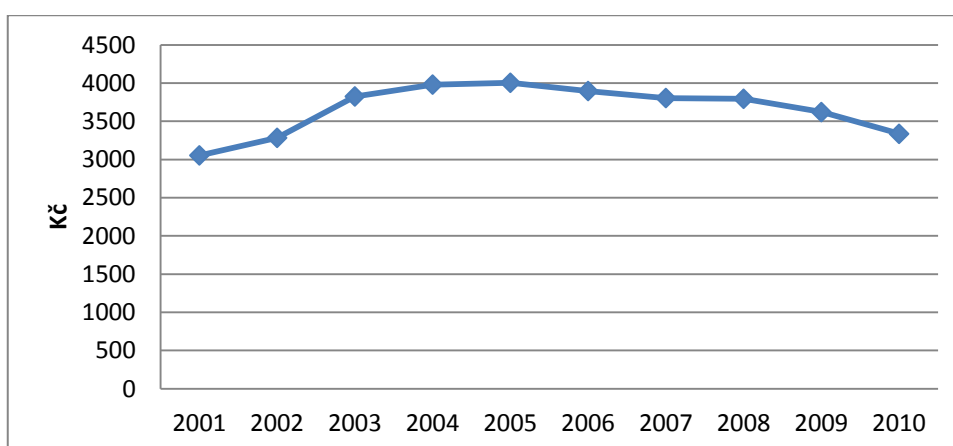
Obrázek 12 : Průměrná škoda v rámci povinného ručení

Obrázek 13: Průměrné pojistné plnění

Obrázek č. 12 a 13 opět vykazují růst přepočtených částek vyplaceného pojistného plnění v korunách. První obrázek, na kterém je průměrná škoda, vykazuje ve sledovaném období výrazný růst do roku 2006, jednorozhodný pokles následoval stagnací v posledních letech. Ve druhém případě je patrné, že při přepočtu pojistného plnění na jeden pojištěný vůz není růst veličiny tak zásadní jako v případě prvním, ale také období vykazuje růst téměř 25%. Oba tyto fakty opět nedávají signál pro nižší tarify pojistného, ba naopak.

Fakt ještě utvrzuje průměrné pojistné na jedno vozidlo, které znázorňuje následující obrázek č. 14.

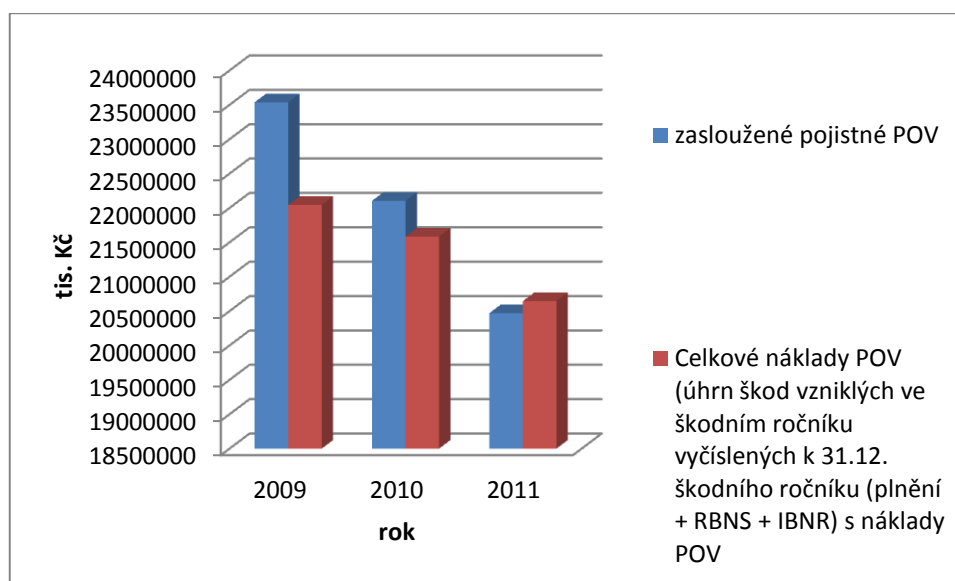
Obrázek 14: Průměrné roční pojistné na jedno vozidlo v Kč

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Z obrázku č. 14 je patrné, že přijaté pojistné se ve sledovaném období nijak zásadně nezvýšilo. V letech 2005-2010 dokonce vidíme značný pokles tohoto ukazatele. Ani tento fakt v kontextu s předchozími obrázky dle mého nebyl důvodem pro snižování sazeb.

8.2.1 Konečné vyústění problému s nedostatečným pojistným

Následující obrázek č. 15 jasně demonstruje, jaké problémy nastaly na straně výnosů pojišťoven. Některé pojišťovny na tomto trhu zvolily nezodpovědnou cenovou politiku a za výsledek to mělo velice negativní dopad na ekonomiku celého tohoto pojištění.

Obrázek 15: Základní ukazatele povinného ručení v České republice

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

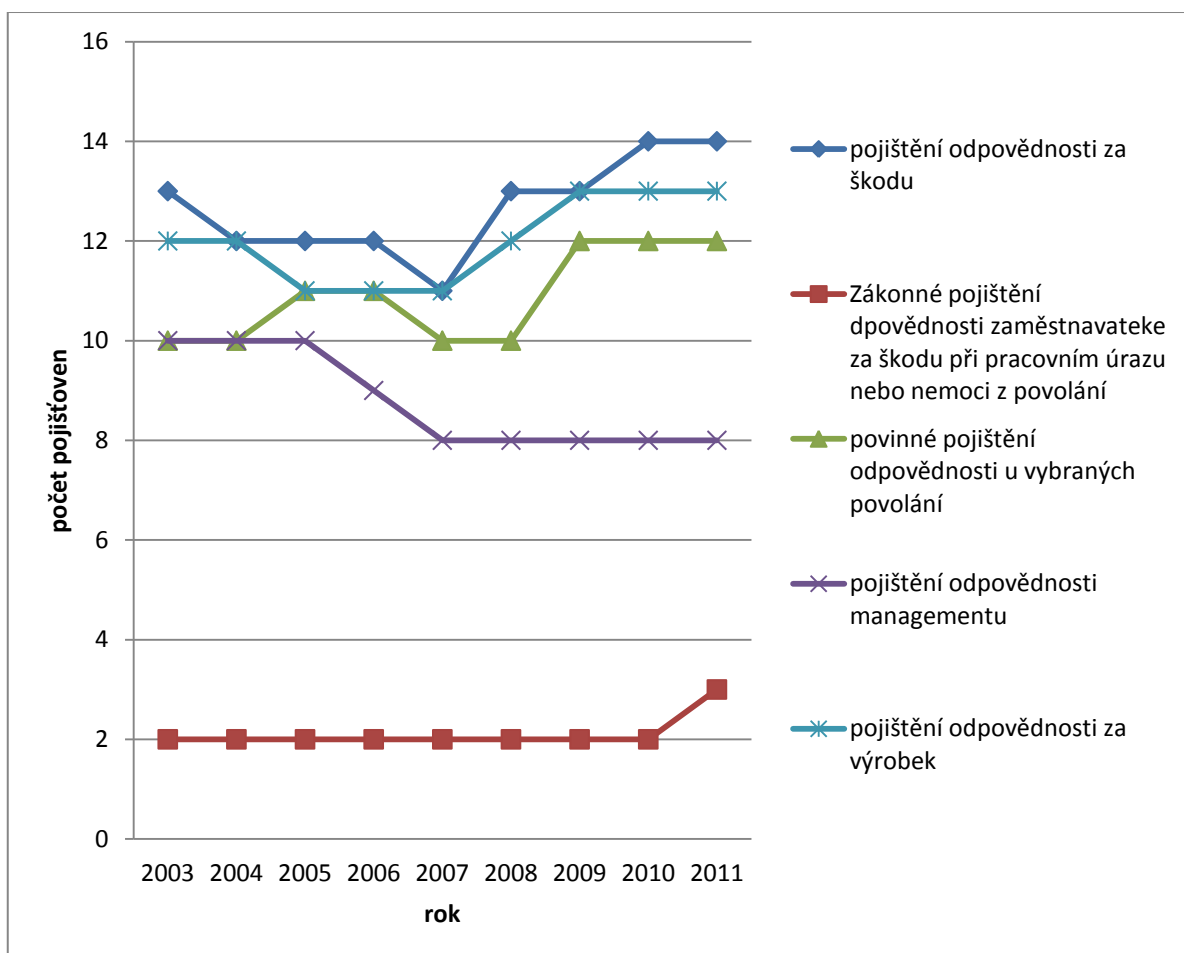
Na obrázku č. 15 jasně vidíme, k jak závažnému problému došlo. V rámci výsledků členů ČAP celkové náklady POV převýšily výnosy o téměř 1%. Za hlavní příčinu tohoto problému v roce 2011 označily pojišťovny špatné a vysoce rizikové řidiče a striktně začaly udělovat případné malusy za předchozí škodní historii. To však nestačilo a od roku 2012 se začaly ceny tohoto pojištění zvedat i dobrým řidičům, přibližně v řádech procent. U řidičů s častým výskytem pojistných událostí jsou růsty pojistného pro rok 2012 a 2013 předpokládány i v řádech desítek procent.

8.3 Vývoj pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl

V této části práce se budeme snažit analyzovat vývojové tendence trhu PO pro podnikatele a průmysl a to jak pro ČR, tak v rámci Evropy. Zde budeme analyzovat především PO pro podnikatele a průmysl, zejména PO za škodu, zákonné PO zaměstnavatele za škodu

při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání, povinné PO u vybraných povolání, PO managementu a PO za výrobek.

Počty pojišťoven nabízejících vybrané produkty ve sledovaném období jsou na následujícím obrázku č. 16. Vidíme, že kromě PO managementu se počty pojišťoven nabízejících dané produkty ve sledovaném období zvýšily a nejvíce společností nabízí především PO za škodu a PO za výrobek. Nejméně je zde společností nabízejících zákonné PO zaměstnavatele. V roce 2011 v rámci ČAP zákonné PO zaměstnavatele nabízely pouze 3 pojišťovny.

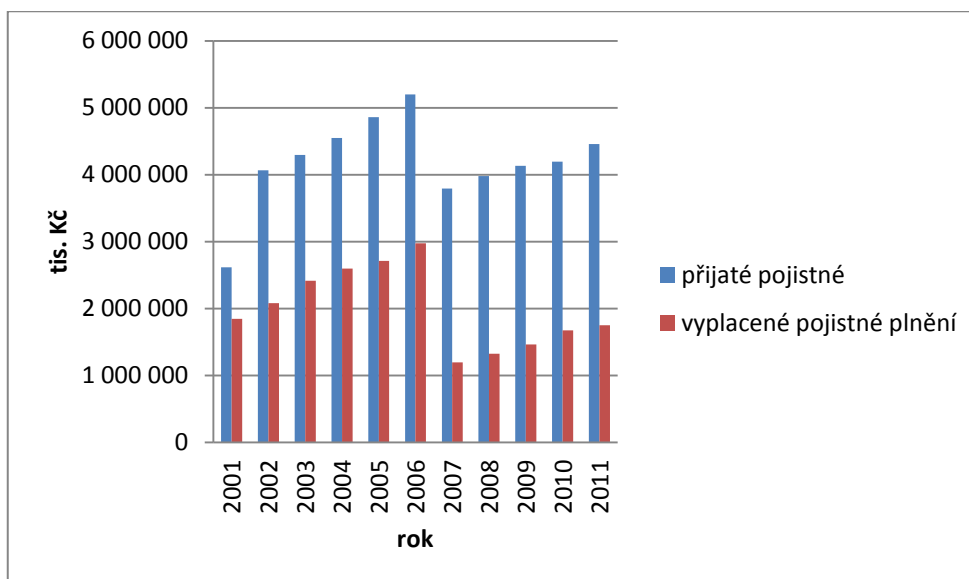

Obrázek 16: Počty pojišťoven, nabízejících jednotlivé produkty pro podnikatele a průmysl

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Při zkoumání vývoje předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění v rámci všech produktů PO vidíme pokles ve vývoji obou hodnot v roce 2007. Jelikož je pokles předepsaného pojistného doprovázen odpovídajícím, možná ještě větším poklesem vyplaceného pojistného plnění, nezpůsobil tento pokles zásadní problémy v této oblasti PO.

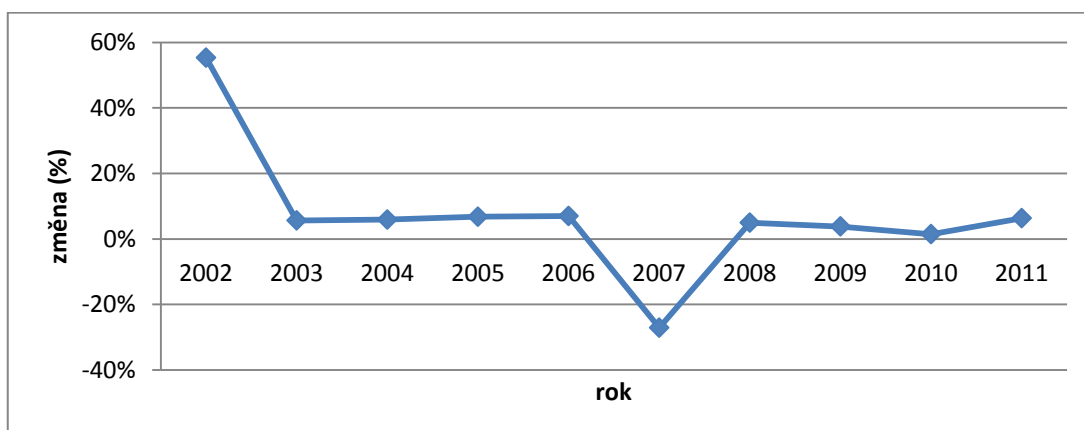
Nyní se hodnoty po poklesu v roce 2007 opět dostávají na hodnoty, kterých dosahovaly v letech před poklesem. Z poklesu je zde pozitivní to, že se snížila škodní kvóta.

Obrázek 17: Vývoj předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění v rámci pojištění odpovědnosti podnikatelů a průmyslu

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

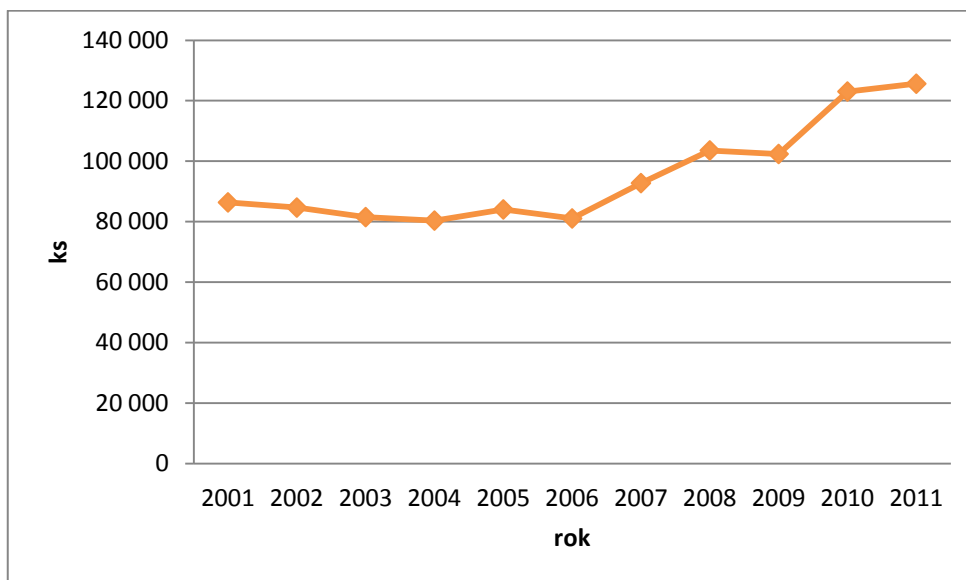
Průměrné tempo růstu předepsaného pojistného ve sledovaném období je přes 7% ročně, což je způsobeno především obrovským nárůstem pojistného v roce 2002, a to o více než 55%. Jednotlivé meziroční přírůstky vidíme na následujícím obrázku č. 18 a kromě let 2002 a 2007 jsou téměř stejné. Tento ukazatel tedy taky značí rostoucí trend PO podnikatelů a průmyslu.

Obrázek 18: Meziroční přírůstky v předepsaném pojistném

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

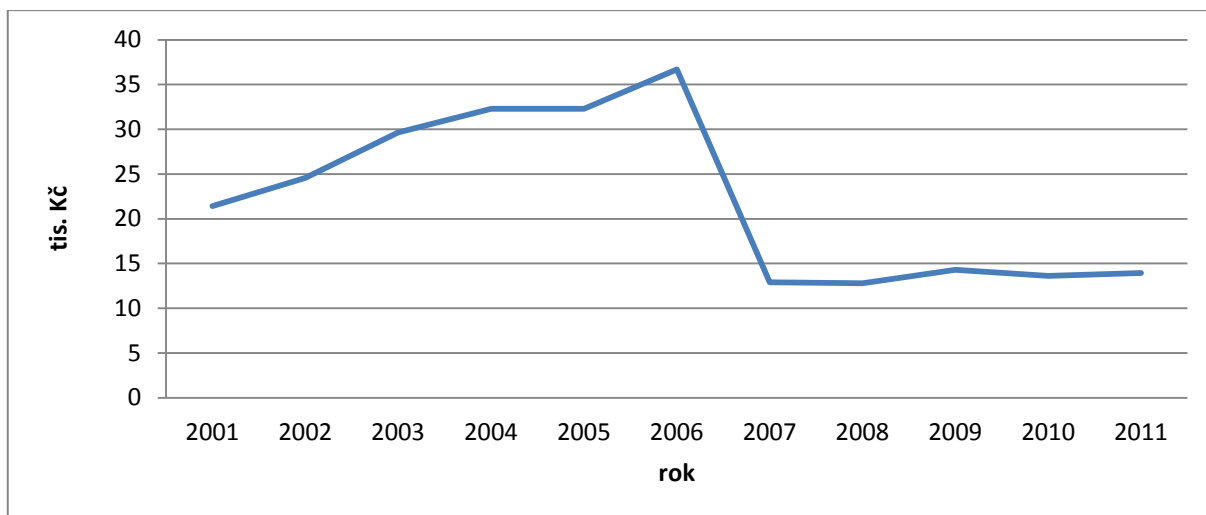
Na obrázku č. 19 je počet vyřízených pojistných událostí, které v rámci PO podnikatelů a průmyslu nastaly během sledovaného období. Je vidět, že počet událostí stále narůstá, především mezi rokem 2006 a 2011, kdy počet pojistných událostí vzrostl z 80 tis. událostí přes 120 tis. událostí ročně.

Obrázek 19: Počet vyřízených pojistných událostí

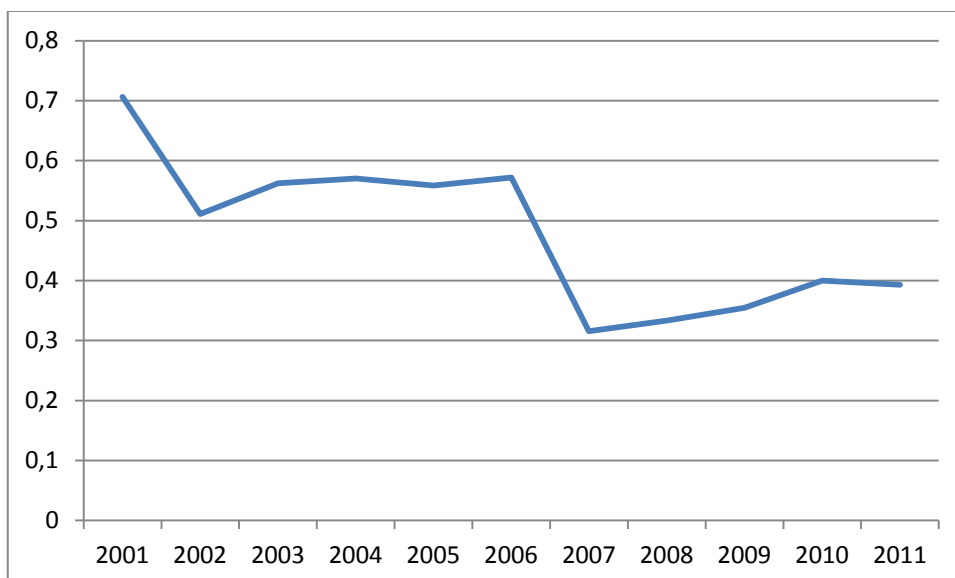
Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Pozitivní vývoj lze sledovat při přepočtu plnění na jednu pojistnou událost, jak je tomu na obrázku č. 20. Pokles hodnot předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění měl v tomto ohledu na PO podnikatelů a průmyslu pozitivní vliv. Průměrná škoda v rámci toho pojištění totiž poklesla až na 14 tis. Kč, v roce 2006 průměrná škoda dosahovala téměř 40 tis. Kč a pokles byl tedy značný, pro pojišťovny určitě pozitivní a doposud nedošlo k opětovnému nárůstu průměrné škody.

Obrázek 20: Průměrná škoda v rámci pojištění odpovědnosti podnikatelů a průmyslu

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Obrázek 21: Škodní kvóta v jednotlivých letech

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

9 Produkty pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách

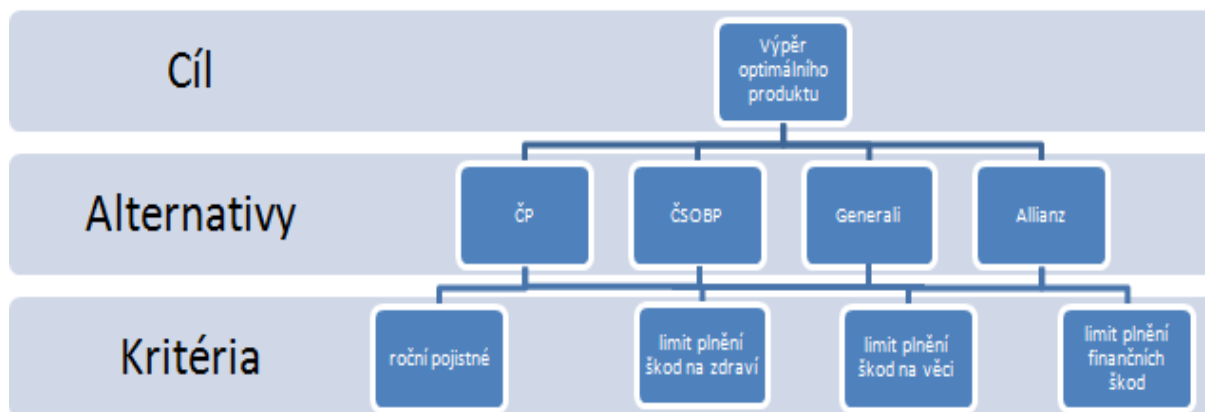
Pokud v současnosti půjdeme do jakékoliv větší pojišťovny, můžeme si tam sjednat téměř jakoukoliv formu PO. Dle našich potřeb se rozhodujeme, jaká rizika budeme pomocí PO kryt. Musíme tedy vědět, při jakých situacích nám může vzniknout odpovědnost hradit nějakou vzniklou škodu a jak moc jsme takovým situacím vystaveni.

Většina pojišťoven má ve své základní nabídce vyčleněno PO jak pro občany, tak pro průmysl a podnikatele. Z průzkumu webových stránek známých společností zjistíme, že je zde celá řada vyčleněných produktů spadajících pod pojištění odpovědnosti, které odpovídají většinou dělení PO dle jednotlivých podkapitol kapitoly 4.

Další produkty PO lze sjednat velmi často v rámci nějakého komplexního produktu, mající v sobě zakomponované potřebné pojištění odpovědnosti. Např. v rámci cestovního pojištění je zpravidla zahrnuta odpovědnost za způsobenou škodu v zahraničí apod. Takovýchto komplexních produktů je celá řada, jak pro občany, tak pro podnikatele a průmysl. Řada takovýchto balíčků je velice zajímavá a jejich využití usnadňuje krytí mnoha rizik zároveň.

Pokud (většinou jiný subjekt než občan) nenalezneme námi požadovaný produkt v nabídce společností, lze často řešit takovýto problém individuálně, kdy nám je pojistitel schopen na dané riziko („na míru“) vytvořit potřebný produkt PO.

V praxi často pečlivě vybíráme námi požadovaný produkt z nabídky jednotlivých společností. Rozhodneme-li se tedy, že si sami nalezneme pro nás nejvýhodnější produkty PO, dospějeme k celkem složitému rozhodovacímu procesu. Rozhodování nám zde ovlivňuje mnoho kritérií, jako je cena, spoluúčast, limit pojistného plnění a v podstatě cokoli, co může ovlivnit naše rozhodování a co jsme schopni nějakým způsobem kvantifikovat. Jednotlivé alternativy nám pak většinou tvoří vybrané společnosti, nabízející požadovaný produkt a vyhovující našim podmínkám například z hlediska solventnosti apod. Praktický příklad rozhodovacího problému je znázorněn na následující struktuře na obrázku č. 22. Naším cílem je tedy najít pro nás optimální produkt. Výběr společnosti je v našem případě ovlivněn dle obrázku zmíněnými kritérii. Jedná se zde tedy o jednoduchý proces vícekritériálního rozhodování, který lze použít při výběru jakéhokoliv pojištění.

Obrázek 22: Příklad výběru optimálního produktu pojištění odpovědnosti v běžném občanském životě

Zdroj: Vlastní úprava dle [22]

Pro efektivní práci je dobré zjistit potřebné alternativy, tedy pojišťovny, které vybraný produkt nabízejí. Abychom zjistili, které připadají v úvahu, je potřeba se zorientovat na trhu s PO a zjistit, kdo které potřebné produkty nabízí. Nejlépe to zjistíme na stránkách ČAP několika možnými způsoby. V našem případě jsme se orientovali dle počtu pojišťoven, které jsou součástí příloh výročních zpráv ČAP. Tabulky č. 3 a 4 jsou převzaté z výročních zpráv ČAP a následně pro lepší přehlednost upraveny, a to vyřazením produktů, které nepatří pod PO. Také byly vyřazeny pojišťovny, které ve sledovaném období žádné produkty PO nenabízely. Lehce takto zjišťujeme, kdo jaké produkty nabízí. Pokud chceme zjistit počty pojišťoven u jednotlivých produktů, nemusíme je zdoluhavě počítat, ale jsou shrnuty v tabulkách a grafech kapitoly zabývající se analýzou vývoje úrovně trhu s PO v rámci této práce.

Dle zpracování výroční zprávy ČAP z roku 2011 vidíme základní rozdělení tří produktů v občanském životě, jako POV, PO za škodu způsobenou při výkonu povolání a jiná pojištění odpovědnosti za škodu. Takto zjistíme jednoduše alternativy, pokud hledáme optimální PO v občanském životě. Je zde jasně vidět, že významné pojišťovny na trhu mají pokryty téměř všechny typy PO a některé produkty lze sjednat i u mnoha méně známých společností.

	WÚST	VICTORIA	UNIDA	TRIGLAV	SLAVIA	MAXIMA	KOOP	KP	HVP	GP	DIRECT	ČSOBP	ČPP	ČP	AXA	ALLIANZ
Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla ⁽¹⁾	•		•	•	•		•		•	•	•	•	•	•	•	•
Pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu povolání			•	•	•	•	•		•	•		•	•	•		•
Jiná pojištění odpovědnosti za škodu ⁽²⁾	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•

Tabulka 3: Nabídka produktů pojištění odpovědnosti občanů na trhu v rámci České asociace pojišťoven

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

V případě, že hledáme optimální produkt pro firmy, opět nalezneme podobnou tabulku na další straně ve výroční zprávě ČAP, kde jasně vidíme, u jakých společností lze dané pojištění sjednat. Převzatá a upravená tabulka je zachycena na následujícím obrázku č. 4.

V roce 2011 nabízely tři pojišťovny, a to Česká pojišťovna, Kooperativa a pojišťovna Slavia, veškeré produkty v rámci PO podnikatelů a průmyslu. Opět je zde patrné, že téměř veškeré produkty v této oblasti lze sjednat téměř u každé významné pojišťovny na trhu ČR a mnohdy i u menších pojistitelů.

	MUST	UNIQA	TRIGLAV	SLAVIA	MAXIMA	KOOP	HVP	HDI	GP	ECP	ČSOBP	ČPP	ČP	ALLIANZ
Pojištění odpovědnosti za škodu	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání				•		•							•	
Povinné pojištění odpovědnosti u vybraných povolání		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Pojištění odpovědnosti managementu				•	•	•	•		•		•		•	•
Pojištění odpovědnosti za výrobek	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•	•	•

Tabulka 4: Nabídka pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl v rámci České asociace pojišťoven

Zdroj: Vlastní úprava dle [21]

Údaje v předchozích tabulkách č. 3 a 4 jsou, jak už bylo zmíněno, z výročních zpráv ČAP z roku 2011. Z toho důvodu nejsou zajisté úplně přesné, ale v rámci rozhodování nám určitě pomohou se dobře zorientovat, která pojišťovna nabízí požadované produkty PO.

Z předchozího vyplývá, že vybrat optimální produkt PO není vůbec jednoduché a rozhodování nám zde ovlivňuje velká řada alternativ a kritérií. Optimum tedy můžeme nalézt pouze tehdy, když vybíráme ze všech nabízených produktů u všech společností na trhu. Toho tedy nelze dosáhnout, pokud by nám pojištění nabízel prodejce (pojišťovací agent apod.), který pracuje pouze pro jednu společnost. V takovém případě bychom museli jednat s celou řadou prodejců. Na trhu nabízejí řešení takového problému nezávislí prodejci (zprostředkovatelé, makléři apod.), ale vyvstává otázka, zda v rámci problému zvažují všechna možná kritéria a alternativy, nebo spíše vybírají produkty k vlastnímu prospěchu. Dle mého názoru by bylo tedy účelné, aby mi takovýto nezávislý prodejce minimálně ukázal, na základě jakých kritérií vybíral a z jakých alternativ tak činil. Jeho optimální volba by tedy měla být podložena hlavně fakty a ne pouze důvěrou, kterou do něho jako klient vkládám.

9.1 Příklad srovnání a výběru základního pojištění odpovědnosti za škody v běžném občanském životě

Výběr optimálního produktu zde budeme prezentovat na výběru optimálního základního PO za škody v běžném občanském životě, které se hodí každému běžnému člověku. Srovnávat zde budeme nejlevnější varianty tohoto pojištění u čtyř vybraných společností. Vybrané společnosti nám zde tvoří jednotlivé alternativy a jako kritéria jsme zde zvolili roční pojistné a jednotlivé limity pojistného plnění u škod, které tento produkt kryje. V následující tabulce č. 5 vidíme, že nelze zcela jednoznačně určit, která alternativa je pro nás optimální. Proto je v tomto případě vhodné použít vybrané metody hodnocení alternativ.

Alternativa/kritéria	roční pojistné (K1)	škody na zdraví (K2)	škoda na věci (K3)	finanční škoda (K4)
ČP (A1)	412 Kč	2 000 000 Kč	1 000 000 Kč	500 000 Kč
ČSOBP (A2)	387 Kč	1 000 000 Kč	500 000 Kč	250 000 Kč
Generali (A3)	350 Kč	1 000 000 Kč	1 000 000 Kč	1 000 000 Kč
Allianz (A4)	460 Kč	2 000 000 Kč	1 000 000 Kč	500 000 Kč

Tabulka 5: Srovnání produktů základního pojištění odpovědnosti v běžném občanském životě

Zdroj: Vlastí úprava dle [15] [17] [18] [19]

V této práci budeme vybírat optimální alternativu pomocí Fullerovy metody.

Nejprve musíme stanovit váhy jednotlivých kritérií pomocí této vybrané metody. Sestavíme proto čtyři matice, pro každé kritérium jednu. Vypočteme jimi příslušné váhy alternativ u daného kritéria pomocí preferencí hodnot daného kritéria jedné alternativy před jinou. Následně sestavíme stejnou matici, kde zjistíme samotné váhy jednotlivých kritérií. V našem případě se postupovalo tak, že důležitost kritérií je postupně cena, škoda na zdraví, škoda na majetku a finanční škoda. V posledním kroku vynásobíme matici vah alternativ pro jednotlivá kritéria výslednými vahami kritérií. Sečtením těchto hodnot získáme ohodnocení jednotlivých alternativ, a tím můžeme stanovit i jejich pořadí. Následující tabulka č. 6 shrnuje výsledky Fullerovy metody ohodnocení alternativ. Jako optimální produkt vychází PO za škodu v běžném občanském životě u pojišťovny Generali za 350 Kč ročně, s plněním 1 000 000 Kč při každé uvažované škodě. Pokud z nějakého důvodu chceme uzavřít smlouvu u jiné společnosti, měli bychom postupovat dále podle pořadí.

OHODNOCENÍ ALTERNATIV	Ohodnocení A1	Ohodnocení A2	Ohodnocení A3	Ohodnocení A4
Celkem	0,27	0,195	0,305	0,23
Pořadí alternativ	2	4	1	3

Tabulka 6: Výsledné ohodnocení alternativ dle Fullerovy metody

Zdroj: Vlastní úprava

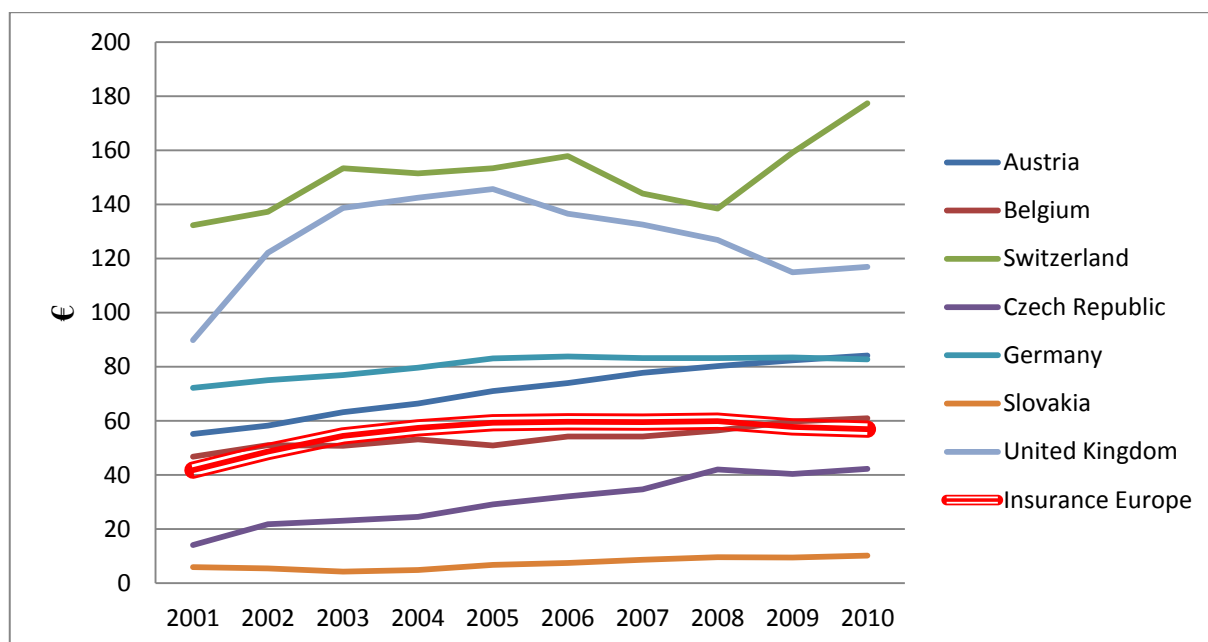
Na základě tohoto příkladu jsem si sjednal doporučený produkt PO za škodu v běžném občanském životě. Po dvou měsících trvání jsem způsobil cizí osobě škodu na mobilním telefonu a pojišťovna bez problému vše uhradila. Poškozená osoba již poté na mně nenárokovala žádné další odškodné. Jsem proto s tímto produktem spokojen a při výběru obdobného produktu mohu tuto volbu zodpovědně doporučit. V případě, že by se však jednalo o jiné limity pojistného plnění, bylo by třeba danou Fullerovu metodu opakovat. Pro potvrzení výsledků lze tuto metodu ověřit dalšími, jako například Saatyho metodou, která je také objektivní a často užívaná.

10 Vývoj pojištění odpovědnosti v Evropě a srovnání s Českou republikou

10.1.1 Vývoj pojištění odpovědnosti na Evropském trhu

Často využívaný ukazatel k analyzování úrovně trhu je přepočítání předepsaného pojistného na jednoho občana daného státu. Následující obrázek č. 23 porovnává vybrané evropské státy, a to s průměrem všech států zahrnutých do výpočtu. Vidíme, že největší předepsané pojistné se platí ve Velké Británii a Švýcarsku, a to i přes 150 € na osobu. Nad průměrem jsou i další vybrané státy jako Německo a Rakousko, kde se v současnosti platí přes 80 € na osobu ročně. Evropský průměr je dle analyzovaných dat v současnosti přes 40 € na osobu ročně a z obrázku je zřetelné, že ve sledovaném období roste. Dále vidíme, že Slovensko je stále ještě dost pod evropským průměrem i navzdory tomu, že roste během sledovaného období z šesti eur na osobu až na deset. ČR zaznamenala v rámci tohoto ukazatele velký růst ve sledovaném období a můžeme konstatovat, že v rámci tohoto ukazatele se v současnosti dostáváme na evropský průměr.

Předepsané pojistné na jednoho obyvatele ve všech sledovaných zemích během daného období roste. Pokles ukazatele ve Velké Británii je spojen s poklesem předepsaného pojistného, který bude odůvodněn v dalším textu. V rámci tohoto ukazatele je tedy v Evropě vidět rostoucí úroveň trhu s PO.

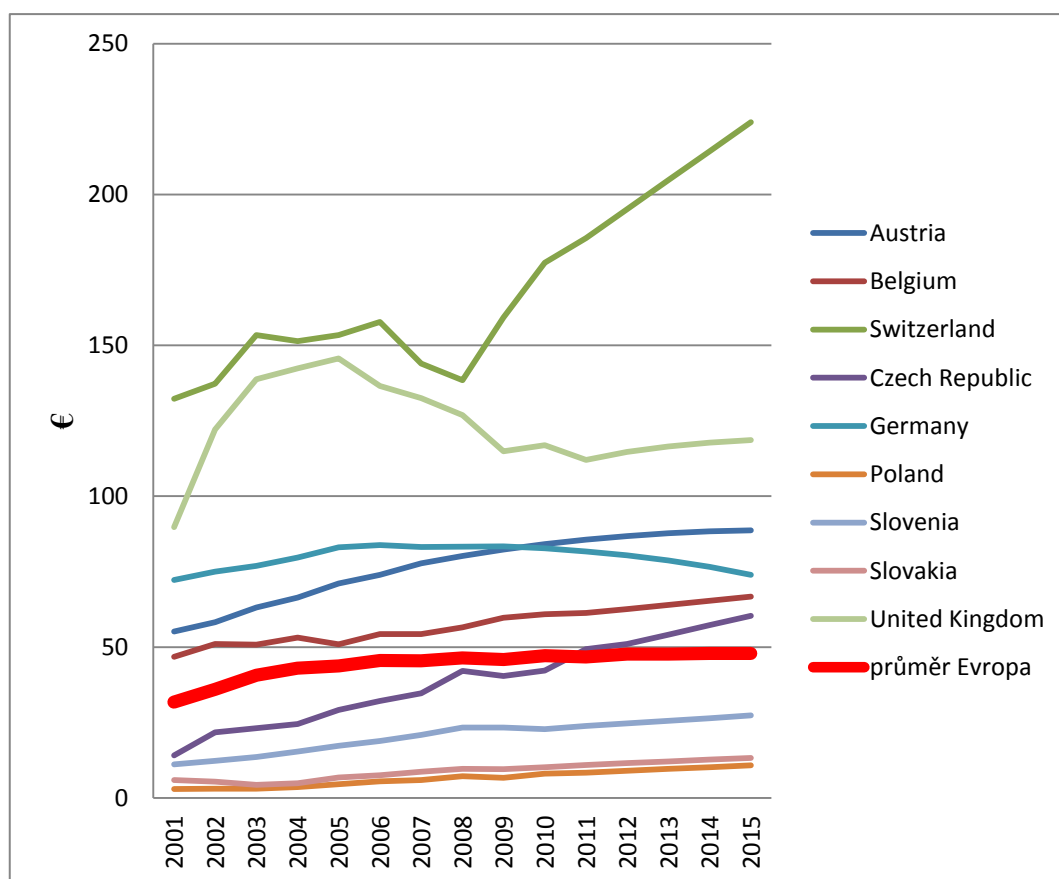

Obrázek 23: Předepsané pojistné na jednoho obyvatele ve vybraných zemích

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

Předepsané pojistné na jednoho občana státu dle předchozího obrázku č. 23 roste ve všech sledovaných zemích stejně jako evropský průměr. S využitím programu Statgraphics odhadujeme budoucí vývoj u vybraných států. Software vybere nejvhodnější model a spočítá také předpoklady, které by měl daný model splňovat. Na základě toho předpoví hodnoty na několik let dopředu a můžeme tedy pozorovat, zda a jak hodnoty ukazatele v jednotlivých státech nadále porostou. V rámci výstupu jsou zahrnuty také hranice spolehlivosti, do kterých by se měly predikované hodnoty patřit s pravděpodobností 0,95.

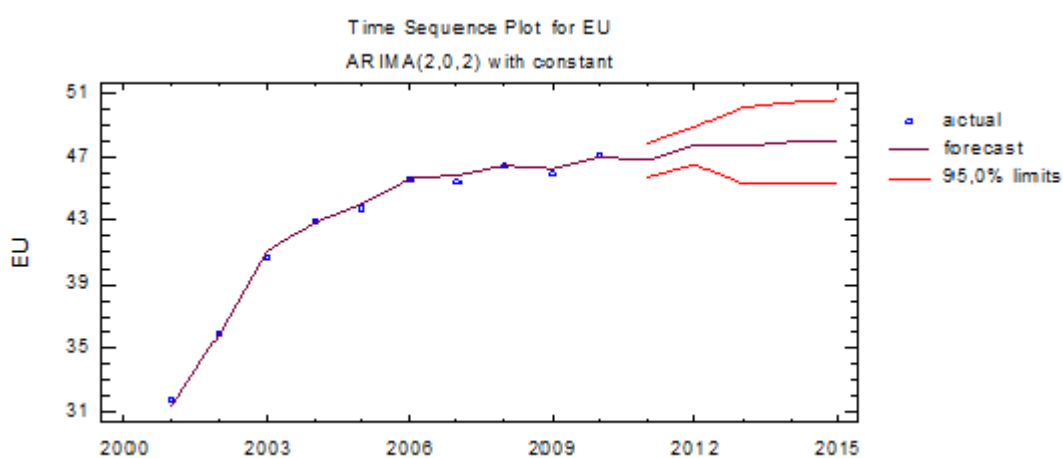
Následující obrázek č. 24 tedy shrnuje prognózy pro hodnoty ukazatelů jednotlivých zemí. Současný pokles hodnot ve Velké Británii by se měl zastavit a hodnoty by měly začít pomalu růst. Kromě Německa, které dle odhadu zaznamená mírný pokles, budou hodnoty ukazatele ve všech sledovaných zemích, včetně celoevropského průměru, růst. ČR se v budoucnu zajisté dostane nad evropský průměr a dotáhne se přibližně na úroveň Belgie.

Obrázek 24: Trend a predikce vývoje pojistného na jednoho obyvatele ve vybraných státech

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

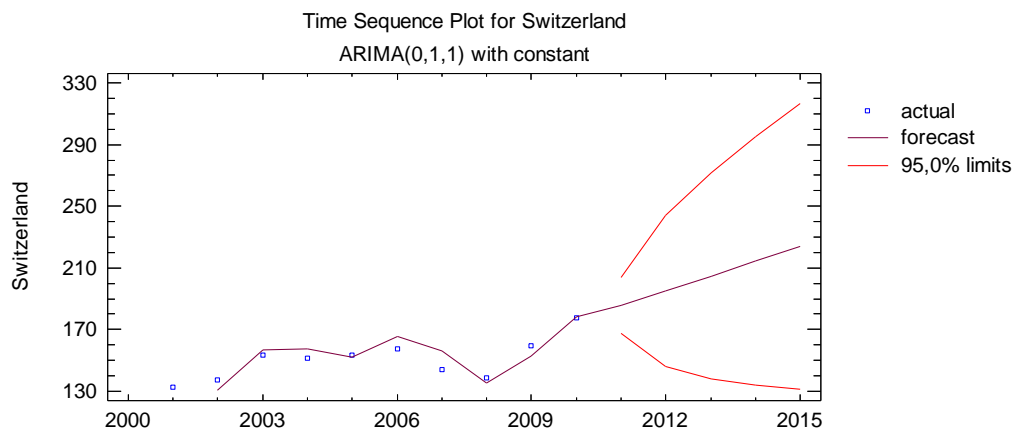
Ve srovnání s významnými státy na trhu PO nejsou tak dobře znatelné růsty ukazatelů v menších státech. Abychom si tedy udělali lepší představu, museli bychom graficky znázornit vývoj v každém sledovaném státě. Pro porovnání a ucelení názoru se tedy podívejme na následující obrázek č. 25, kde je zachycen vývoj a predikce pro celoevropský průměr ukazatele. Na ose x jsou jednotlivé roky a na ose y hodnoty vyjádřené v jednotkách měny euro. Model ARIMA zde předpovídá hodnoty na 5 let dopředu a predikční pás s pravděpodobností 95%. Vidíme, že hodnota ukazatele se v Evropě neustále zvětšuje a s velkou pravděpodobností bude růst i nadále. Pokud by klesala, tak dle modelu by pokles byl v následujících letech maximálně na 45 € na obyvatele.

Obrázek 25: Vývoj a predikce předepsaného pojistného na jednoho obyvatele v rámci celé Evropy

Zdroj: [24]

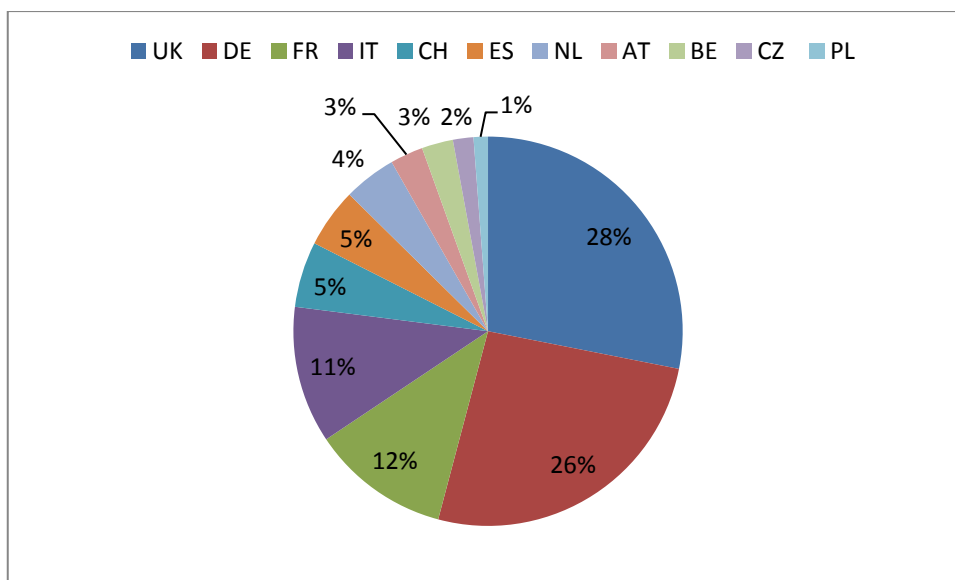
Obrovský nárůst budoucích hodnot ukazatele ve Švýcarsku je potřeba brát s nadhledem. Pásky 95% spolehlivosti jsou zde velice široké a je tedy těžké s jistotou říci, zda hodnoty nadále porostou. Vývoj hodnot ukazatele ve Švýcarsku je znázorněn na následujícím obrázku č. 26, který je také výstupem programu Statgraphics. Predikovaný růst je značný a dle horní hranice spolehlivosti může být mnohem strmější, naopak v dolní hranici se může hodnota ukazatele vrátit i na počáteční úroveň.

Obrázek 26: Vývoj ukazatele předepsaného pojistného na obyvatele ve Švýcarsku

Zdroj: [24]

Důležitý je zde podíl na trhu jednotlivých zemí, který zachycuje následující obrázek č. 27 s vybranými státy a jejich podíly na evropském trhu PO. Největší podíl má jednoznačně Velká Británie a Německo, dále pak Francie a Itálie. Česká republika se v současnosti podílí více než 1,6% na evropském trhu, Slovensko zaujímá stále kolem 0,2% trhu.

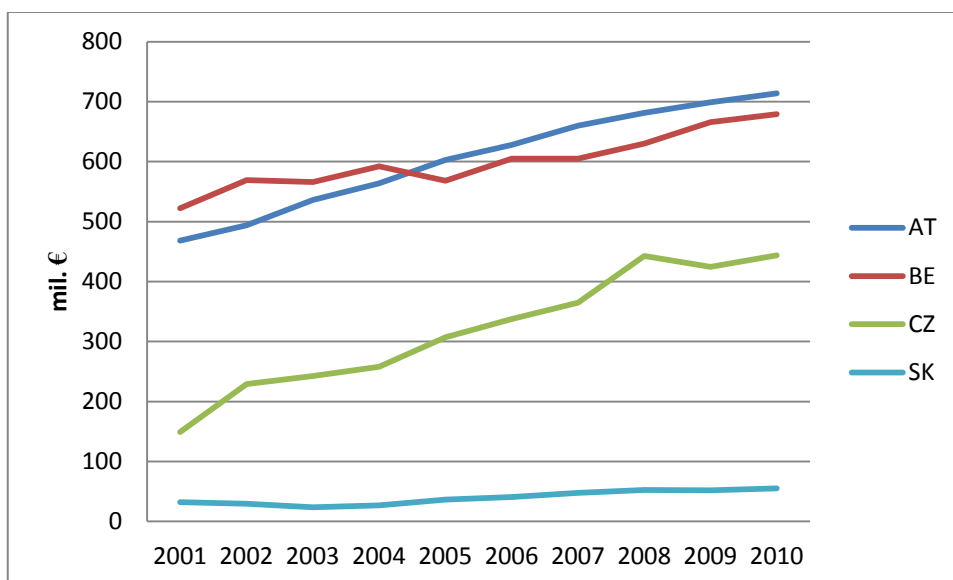
Obrázek 27: Podíly vybraných zemí na evropském trhu s pojištěním odpovědnosti

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

Pro účely zkoumání vývoje předepsaného pojistného v rámci Evropy je potřeba srovnávat státy, mající stejné hodnoty, alespoň v řádech stovek milionů €. Země jako Německo nebo

Velká Británie a Francie mají roční pojistné v řádech miliard €, proto jim věnujeme samostatný obrázek a na následujícím obrázku č. 28 zachytíme vývoj ČR a dalších menších států v rámci Evropy.

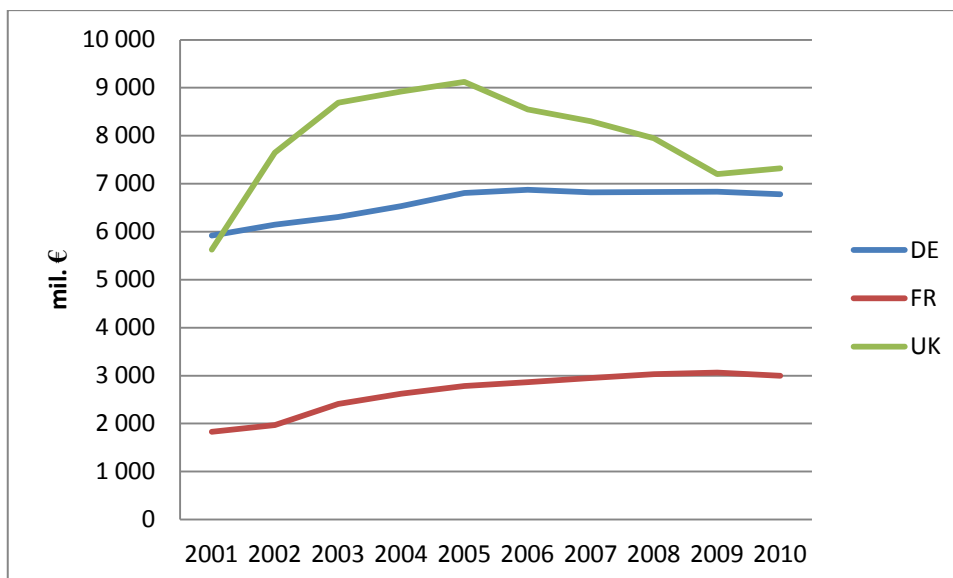
Z následujícího grafu je opět patrné, že předepsané pojistné ve vybraných evropských státech roste téměř po celou dobu. Z obrázku není příliš poznat růst na Slovensku, ale i ten byl značný a během sledovaných deseti let se zde předepsané pojistné zvýšilo z 32 mil. na více než 50 mil. €.

Obrázek 28: Vývoj předepsaného pojistného z pojištění odpovědnosti u vybraných evropských států

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

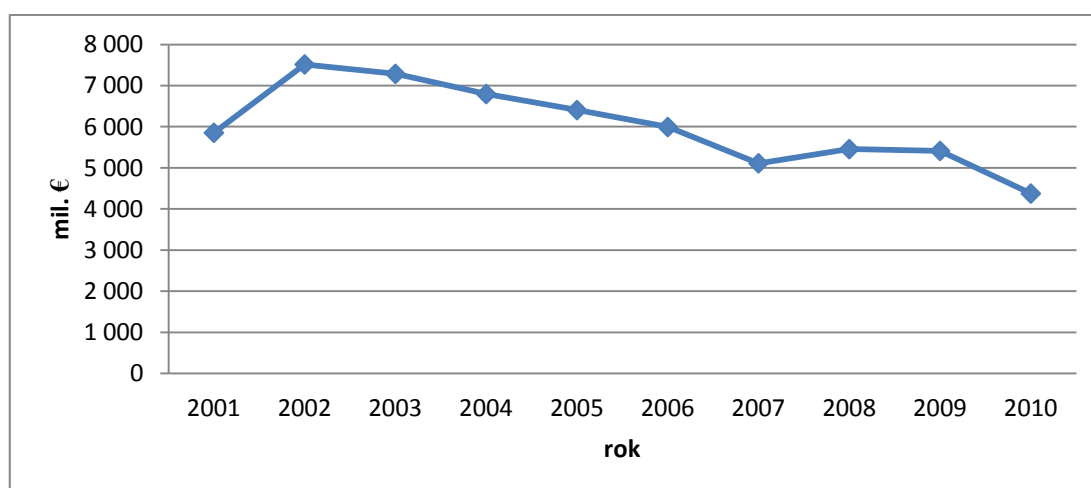
Vývoj předepsaného pojistného evropských států s významnými podíly na trhu zachycuje další obrázek č. 29. Znovu je zde patrný rostoucí trend. Pokles nárůstu hodnot ukazatele ve Velké Británii bude vysvětlen v dalším textu.

Obrázek 29: Vývoj předepsaného pojistného v rámci pojištění odpovědnosti u evropských států s významným podílem na trhu

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

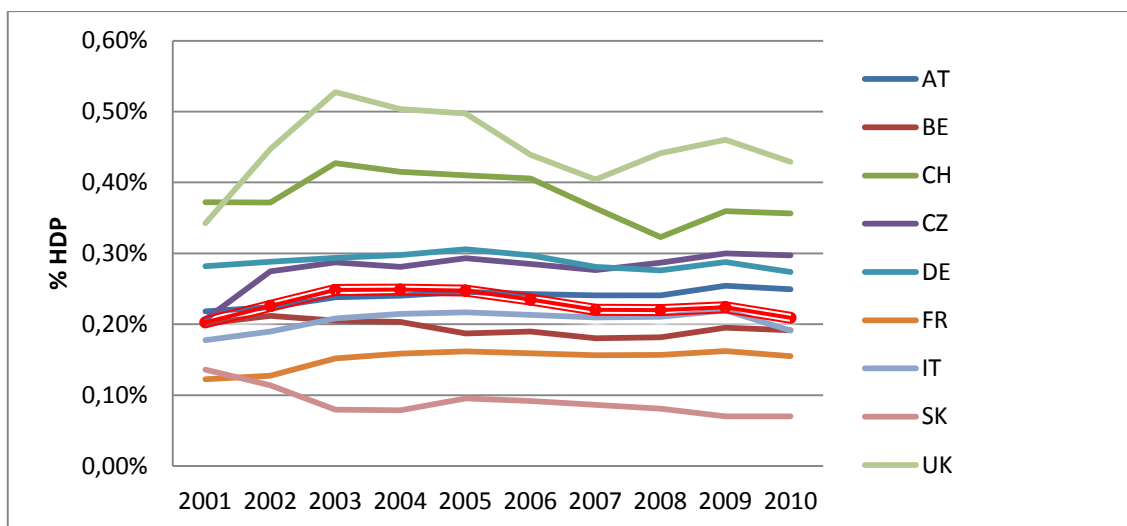
Značný pokles hodnot ukazatele je ve Velké Británii. Předepsané pojistné zde během 4 let pokleslo téměř o 2 000 mil. €, což je značný pokles. Následující obrázek č. 30 potvrzuje fakt, že tento pokles hodnot není nijak negativní v rámci vývoji PO ve Velké Británii. Pojišťovny zde začaly rapidně snižovat pojistné z důvodu poklesu nákladů na pojistná plnění. V daném období ukazatel vzrostl o více než 1 000 mil. €. Díky vysvětlení poklesu mezi léty 2005-2009 můžeme také konstatovat, že PO má v rámci významných evropských států také rostoucí trend.

Obrázek 30: Vývoj nákladů na pojistná plnění ve Velké británii

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

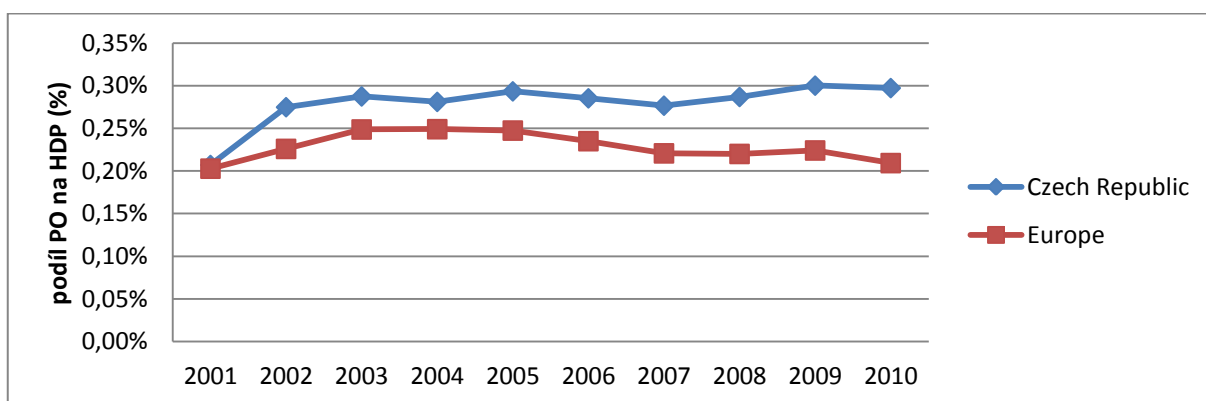
Dalším dobrým porovnáním všech států je podíl předepsaného pojistného na HDP každého státu. Vývoje hodnot ukazatele pro vybrané státy jsou na dalším obrázku č. 31. Dobrou pozici v rámci tohoto ukazatele má ČR, která je od roku 2008 v rámci tohoto ukazatele již lepší než Německo a po celou dobu se pohybuje nad evropským průměrem. V rámci tohoto ukazatele není patrný významný růst, spíše většina zemí udržuje konstantní % podíl PO na HDP. Tento konstantní trend je patrný i v rámci celé Evropy.

Obrázek 31: Podíl předepsaného pojistného z pojištění odpovědnosti na HDP u vybraných evropských států

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

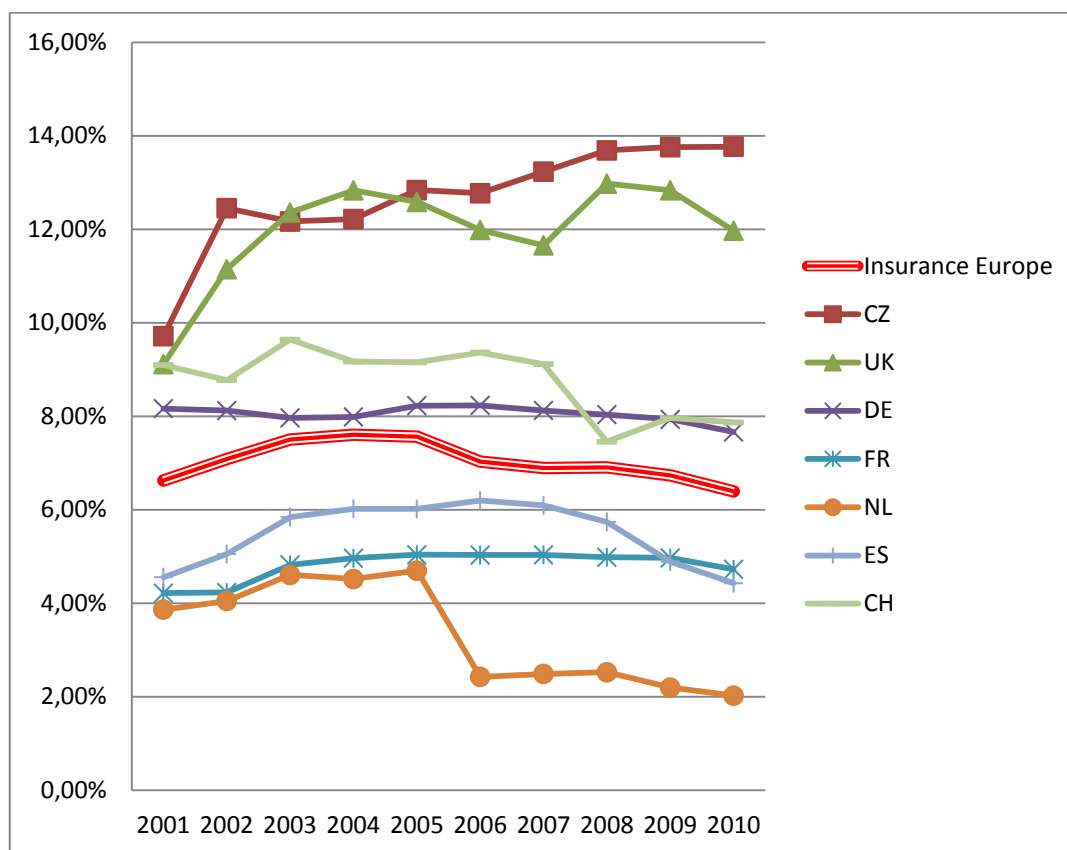
Při detailním pohledu na ČR a Evropu je patrný podobný trend. ČR však zaznamenala růst o 0,1%.

Obrázek 32: Porovnání podílu pojištění odpovědnosti na HDP v České republice a v Evropě.

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

Při pohledu na podíly PO na NP v jednotlivých státech Evropy vidíme, že v ČR máme stále rostoucí podíl PO na NP a v rámci Evropy jsme mezi nejlepšími státy v rámci tohoto ukazatele. V současnosti v ČR dosahuje tento ukazatel téměř 14%, což je téměř dvakrát tolik než evropský průměr.

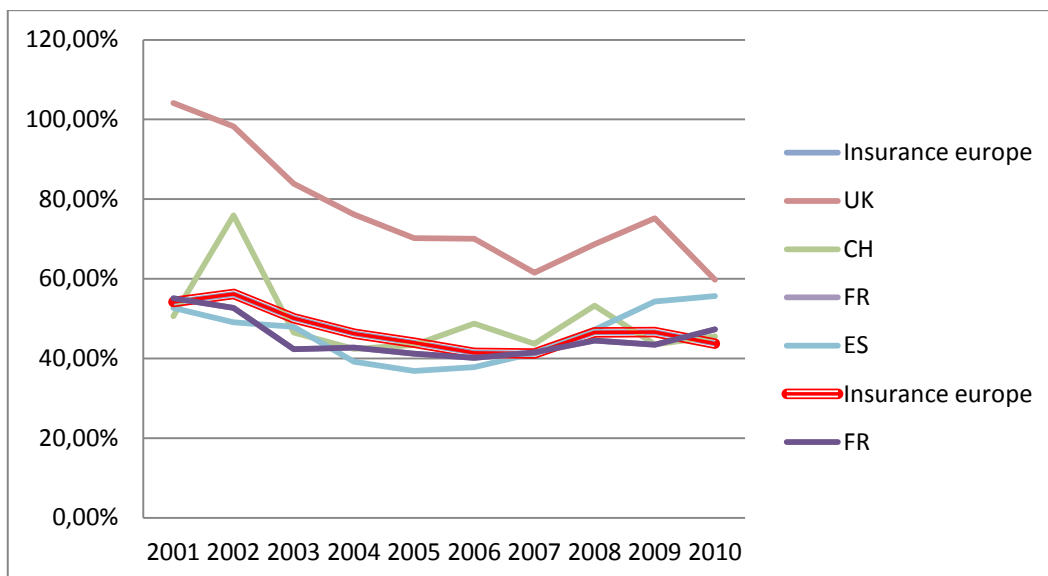

Obrázek 33: Podíly pojištění odpovědnosti na neživotním pojištění ve vybraných evropských zemích

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

Na základě analýzy evropských dat můžeme tvrdit, že PO v Evropě stále roste a většina sledovaných ukazatelů má pozitivní vývoj. Státy s nejvyšší úrovní trhu s PO jsou Švýcarsko, Velká Británie, Německo, Francie a Itálie. Státy, které jsou na podobné úrovni trhu jako ČR, jsou Belgie a Rakousko, které se úrovní pohybují stabilně kolem evropského průměru. ČR je v současnosti tedy již na úrovni evropského trhu s PO, kterou v některých ukazatelích i převyšuje.

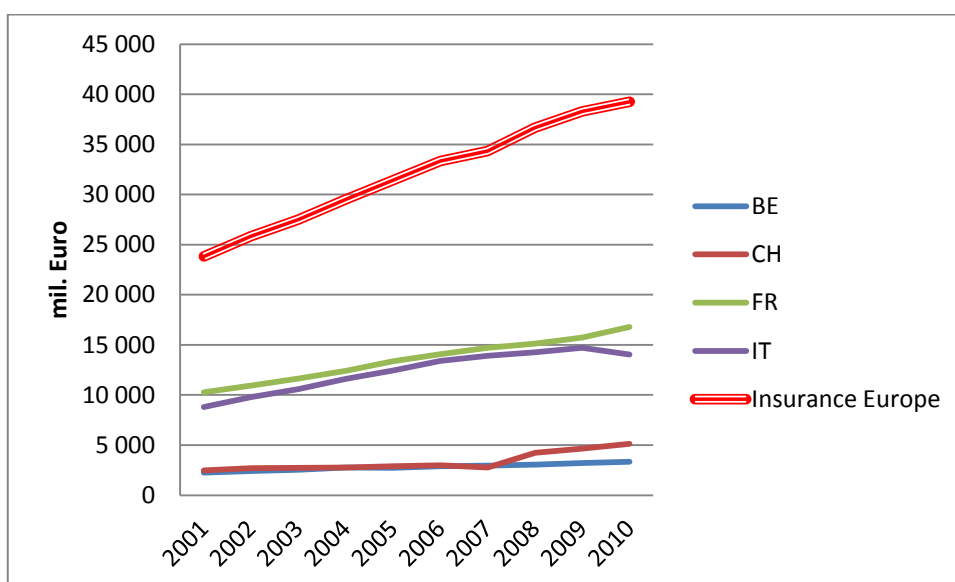
Škodní kvóta z následujícího obrázku č. 34 se v Evropě pohybuje v rozmezí 40-60% celkového pojistného plnění z celkového pojistného. Vidíme, že ve Velké Británii, kde jsme již tento ukazatel rozebírali v předchozím textu práce, se hodnoty v současnosti dostávají na úroveň, jakou pozorujeme v ostatních evropských státech.

Obrázek 34: Škodní kvóta v Evropě

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

Na posledním obrázku č. 35 se podíváme na vývoj vyplacených provizí v rámci PO v Evropě. Můžeme zde opět sledovat značný růst provizí ve všech sledovaných státech Evropy. Průměrná provize v rámci Insurance Europe roste lineárně a velice rychle, z toho můžeme také konstatovat, že PO v Evropě stále roste.

Obrázek 35: Vývoj vyplacených provizí z pojištění odpovědnosti v Evropě

Zdroj: Vlastní úprava dle [20]

11 Závěrečné shrnutí

Počet pojišťoven nabízejících produkty pojištění odpovědnosti v ČR vzrostl zejména po vstupu ČR do EU. V pojištění občanské odpovědnosti jsou patrné rostoucí tendence téměř u všech sledovaných ukazatelů a náš vlastní odhad budoucnosti předpovídá další růst významu pojištění odpovědnosti v ČR.

Povinné ručení v ČR má ve sledovaném období také rostoucí trend. Jsou patrné problémy s nedostatečným předepsaným pojistným, které v současnosti nepokrývá náklady na pojistná plnění. Do budoucna lze tedy očekávat značný růst cen pojistného pro všechny pojištěné. Průměrná škoda i průměrné pojistné plnění u povinného ručení ve sledovaném období rostou, tím se zajisté zvyšuje jeho význam.

U pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl lze také sledovat růst hodnot ukazatelů i přes značný pokles některých ukazatelů v roce 2007.

Produkty pojištění odpovědnosti komerčních pojišťoven v ČR jsou značně rozmanité a dostupné. Každým rokem jsou produkty nabízeny více společnostmi a vznikají nové a komplexní produkty, prostřednictvím kterých lze sjednat také pojištění odpovědnosti. Pokud chceme vybrat optimální pojistný produkt, je zapotřebí dobrá orientace na trhu s pojištěním odpovědnosti a schopnost rozhodovat se nejlépe na základě rozhodovacích metod, abychom objektivně a správně vybrali potřebný produkt pojištění odpovědnosti.

Pojištění odpovědnosti v Evropě má také rostoucí trend, který predikujeme i do budoucnosti. Nebyla zaznamenána zásadní změna tržních podílů. Největší podíly na evropském trhu stále mají významné státy jako Velká Británie, Německo, Francie, Itálie a Švýcarsko. V rámci Evropy se Česká republika nacházela na nižší úrovni než evropský trh, ale v současnosti se dostává již na celoevropský průměr. Predikované hodnoty naznačují, že by se v následujících letech mohla Česká republika dostat i nad evropský průměr.

Závěr

Cílem práce bylo seznámení s pojištěním odpovědnosti, jeho základními typy, fungováním v komerčních pojišťovnách, základními formami zajištění, představení povinného ručení a historickým vývojem. Pro naplnění cíle byly využity ukazatele úrovně pojistného trhu, na základě kterých byly sledovány vývojové trendy v pojištění odpovědnosti v letech 2001-2011. Potřebné informace byly čerpány z dostupných zdrojů, proto lze hovořit o externí analýze trendů.

Práce se převážně zabývala situací na trhu s pojištěním odpovědnosti v České republice a Evropě. Část kapitol se zabývala fungováním pojištění odpovědnosti a úvodem do problematiky a další část se zabývala analýzou vývojových trendů v rámci tohoto pojištění. Pomocí analýzy jednotlivých trhů a produktů se snaží práce vyvodit patřičné závěry a vyhodnotit stávající i budoucí situaci na trzích včetně odůvodnění některých odchylek od trendu či důsledky vývoje jednotlivých zkoumaných ukazatelů apod. Poslední kapitola podává závěrečné shrnutí zjištěných faktů.

PO občanů zaznamenalo nárůst počtu společností po roce vstupu ČR do EU. Předepsané pojistné i pojistné plnění stále rostou a předpokládáme soustavný růst do budoucna. Průměrná škoda také neustále roste a dle odhadu bude i nadále. Problém ekonomiky pojištění odpovědnosti, který by zde mohl nastat, plyne z faktu, že pojistné plnění narůstá rychleji než předepsané pojistné, a tím by se zásadně mohla změnit i škodní kvóta.

Povinné ručení v ČR ve sledovaném období taktéž ve všech ohledech vykazuje růst. Odhalený problém v roce 2011, spojený s nedostatečným pojistným v důsledku poskytování slev na toto pojištění, povede k zásadnímu růstu předepsaného pojistného a tedy i ceny tohoto pojištění. Škodní kvóta se během sledovaného období zvýšila za 40% na téměř 50%. Odhalili jsme tu tedy zásadní problém ekonomiky tohoto pojištění, která bude mít do budoucna vliv na všechny pojištěné. Ukazatele, charakterizující rostoucí význam tohoto pojištění, značně ve sledovaném období rostou. Průměrná škoda ve sledovaném období vzrostla téměř o 10 000 Kč.

Pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl zaznamenalo pokles hodnot některých ukazatelů v roce 2007, meziroční přírůstky jsou však s výjimkou tohoto roku kladné. Pokles hodnot ukazatelů měl pozitivní vliv na ekonomiku tohoto pojištění, což můžeme sledovat na ukazatelích jako je škodní kvóta a průměrná škoda. Počet vyřízených pojistných událostí se každým rokem zvyšuje a do budoucna můžeme předpokládat také další růst.

Produkty pojištění odpovědnosti v komerčních pojišťovnách jsou značně rozmanité a při výběru a sjednání je potřeba dbát na jejich správné nastavení. Ne vždy je dobré se spoléhat na návrhy prodejců a je dobré zkusit se nejprve zorientovat na trhu a případně pomocí nějaké rozhodovací metody určit pro sebe optimální produkt.

Vývoj pojištění odpovědnosti v Evropě zaznamenává také rostoucí trend. Porovnáním jednotlivých států jsme zjistili, že nejsilnější v rámci pojištění odpovědnosti je Velká Británie, Německo, Švýcarsko, Francie a Itálie. Tyto významné státy s velkými podíly na trhu pojištění odpovědnosti vykazují taktéž nárůsty hodnot v celém období. Česká republika se většinu sledovaného období pohybovala dle analyzovaných ukazatelů pod evropskou úrovní, avšak v posledních letech se již na tuto úroveň dostala. Do budoucna můžeme očekávat stejnou úroveň pojištění odpovědnosti v České republice, jako je to mu v rámci celé Evropy.

Seznam použité literatury

Monografie

- [1] CIPRA, T.: *Zajištění a přenos rizik v pojišťovnictví*. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2004. ISBN 80-247-0838-8
- [2] ČAPEK, J.: *Modelování ekonomických a sociálních procesů*. Pardubice, 2006
- [3] ČEJKOVÁ, V.: *Pojistný trh*. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o., 2002. 119 s. ISBN: 80-247-0137-5
- [4] DAŇHEL, J.: *Pojistná teorie*. Praha: Proffesional Publishing, 2006, 352 s. ISBN 80-86946-00-2.
- [5] DOUCHA, M. *Komparace pojistného trhu ČR, Evropy a světa*. Brno, 2009. 68 s.
Diplomová práce. Masarykova univerzita
- [6] DUCHÁČKOVÁ, E., Daňhel, J.: *Teorie pojistných trhů*. Praha: Professional Publishing, 2010, ISBN 978-80-7431-015-7
- [7] DUCHÁČKOVÁ, E.: *Principy pojištění a pojišťovnictví*. Praha: Ekopress, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-86929-51-4
- [8] DUCHÁČKOVÁ, E., DAŇHEL, J.: *Pojistné trhy*. Praha: Professional Publishing, 2012. ISBN 978-80-7431-078-2
- [9] KUBANOVÁ, J.: *Statistické metody pro ekonomickou a hospodářskou praxi*. Statis Bratislava, 2008. ISBN 978-80-85659-47-4
- [10] MAJÁTOVÁ, A., DAŇHEL, J., DUCHÁČKOVÁ, E., KAFKOVÁ, E.: *Pojišťovnictví – Teorie a praxe*. Ekopress, s.r.o., 2006. ISBN 80-86929-19-1
- [11] SMEJKAL, V., RAIS, K.: *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: GRADA Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-3051-6
- [12] TREŠL, J.: *Stochastic Processes and Risk in Finance and Insurance*. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1725-4
- [13] VAUGHAN, E., VAUGHAN, T.: *Fundamentals of risk and insurance*. John Wiley and Sons, Inc., 2003.

[14] ZÁRYBNICKÁ, J., SCHELLE, K.: *Pojištění odpovědnosti za škodu*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7418-061-3

Internetové zdroje

[15] ALLIANZ POJIŠŤOVNA, a.s. [online]. *Pojištění odpovědnosti*. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.allianz.cz/obcane/produkty/majetek-a-odpovednost/pojisteni-odpovednosti/>

[16] ČAP: Česká asociace pojišťoven [online]. ČAP: ©2012 [cit. 2012-12-16]. Dostupné z: <http://www.cap.cz/>

[17] ČESKÁ POJIŠŤOVNA, a.s. [online]. *Odpovědnost*. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.ceskapojistovna.cz/obcane/p?odpovednost>

[18] ČSOB POJIŠŤOVNA, a.s. [online]. *Pojištění odpovědnosti*. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.csobpoj.cz/cs/produkty/pojisteni-odpovednosti-za-skodu/Stranky/Pojisteni-odpovednosti-za-skodu.aspx>

[19] GENERALI POJIŠŤOVNA, a.s. [online]. *Pojištění odpovědnosti*. [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.generali.cz/pojisteni-odpovednosti/>

[20] General liability: European insurance and reinsurance federation [online]. *Insurance Europe*: ©2012 [cit. 2012-11-20]. Dostupné z: <http://www.insuranceeurope.eu/facts-figures/statistical-series/non-life/general-liability>

[21] Výroční zprávy. *Česká asociace pojišťoven* [online]. ČAP, ©2012 [cit. 2013-02-12]. Dostupné z: http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+V%C3%BDro%C4%8Dn%C3%AD+zpr%C3%A1vy

[22] Vícekriteriální rozhodování. Multimediální podpora výuky skupiny předmětů Rozhodovací procesy [online]. *Rozhodovací procesy*: ©2013 [cit. 2013-06-15]. Dostupné z: <http://www.rozhodovacicprocesy.cz/vicekriterialni-rozhodovani.html>

[23] Právní předpisy – ČR. *Zákon č. 277/2009 Sb. O pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů*. ČAP [online].: [cit. 2013-06-10]. Dostupné z: http://www.cap.cz/ItemF.aspx?list=DOKUMENTY_01&view=pro+web+pr%C3%A1vn%C3%AD+p%C5%99edpisy+%C4%8CR

Elektronické dokumenty

[24] STATGRAPHIC CENTURION [program]. *Forecasting*. StatPoint, Inc., ©2005.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počty pojišťoven nabízejících produkty pojištění odpovědnosti občanů v České republice	50
Tabulka 2: Hodnoty základních ukazatelů pojištění odpovědnosti v České republice	51
Tabulka 3: Nabídka produktů pojištění odpovědnosti občanů na trhu v rámci České asociace pojišťoven	65
Tabulka 4: Nabídka pojištění odpovědnosti pro podnikatele a průmysl v rámci České asociace pojišťoven	66
Tabulka 5: Srovnání produktů základního pojištění odpovědnosti v běžném občanském životě	67
Tabulka 6: Výsledné ohodnocení alternativ dle Fullerovy metody	68

Seznam obrázků

Obrázek 1.: Členění pojištění odpovědnosti	17
Obrázek 2: Jednotlivé typy ručení.....	36
Obrázek 3: Vybrané metody stanovení vah kritérií	48
Obrázek 4: Počty pojišťoven nabízející pojištění odpovědnosti pro občany	51
Obrázek 5: Vývoj předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění	52
Obrázek 6: Vlastní odhad budoucích hodnot ukazatelů pojištění odpovědnosti.....	52
Obrázek 7: Předpovědi pomocí modelu ARIMA.....	53
Obrázek 8: Vývoj a prognóza předepsaného pojistného PO na jednoho obyvatele ČR	53
Obrázek 9: Průměrná škoda a její vývoj	54
Obrázek 10: Meziroční přírůstky jednotlivých ukazatelů	55
Obrázek 11: Vývoj předepsaného pojistného a pojistného plnění 2001-2010.....	56
Obrázek 12 : Průměrná škoda v rámci povinného ručení	56
Obrázek 13: Průměrné pojistné plnění	57
Obrázek 14: Průměrné roční pojistné na jedno vozidlo v Kč	57
Obrázek 15: Základní ukazatele povinného ručení v České republice	58
Obrázek 16: Počty pojišťoven, nabízejících jednotlivé produkty pro podnikatele a průmysl	59
Obrázek 17: Vývoj předepsaného pojistného a vyplaceného pojistného plnění v rámci pojištění odpovědnosti podnikatelů a průmyslu	60
Obrázek 18: Meziroční přírůstky v předepsaném pojistném	60
Obrázek 19: Počet vyřízených pojistných událostí	61
Obrázek 20: Průměrná škoda v rámci pojištění odpovědnosti podnikatelů a průmyslu	62
Obrázek 21: Škodní kvóta v jednotlivých letech	62
Obrázek 22: Příklad výběru optimálního produktu pojištění odpovědnosti v běžném občanském životě.....	64
Obrázek 23: Předepsané pojistné na jednoho obyvatele ve vybraných zemích	69
Obrázek 24: Trend a predikce vývoje pojistného na jednoho obyvatele ve vybraných státech.....	70
Obrázek 25: Vývoj a predikce předepsaného pojistného na jednoho obyvatele v rámci celé Evropy.71	
Obrázek 26: Vývoj ukazatele předepsaného pojistného na obyvatele ve Švýcarsku	72
Obrázek 27: Podíly vybraných zemí na evropském trhu s pojištěním odpovědnosti.....	72
Obrázek 28: Vývoj předepsaného pojistného z pojištění odpovědnosti u vybraných evropských států	73

Obrázek 29: Vývoj předepsaného pojistného v rámci pojištění odpovědnosti u evropských států s významným podílem na trhu	74
Obrázek 30: Vývoj nákladů na pojistná plnění ve Velké Británii	74
Obrázek 31: Podíl předepsaného pojistného z pojištění odpovědnosti na HDP u vybraných evropských států.....	75
Obrázek 32: Porovnání podílu pojištění odpovědnosti na HDP v České republice a v Evropě.....	75
Obrázek 33: Podíly pojištění odpovědnosti na neživotním pojištění ve vybraných evropských zemích	76
Obrázek 34: Škodní kvóta v Evropě	77
Obrázek 35: Vývoj vyplacených provizí z pojištění odpovědnosti v Evropě	77